

Tossa de Mar

Faro de Tossa

Sant Pere 2003

Festa Major d'estiu

del 23 de juny
al 2 de juliol

• SALUTACIÓ DE L'ALCALDESSA •

Des del Far, que ens fa de guia i orienta els vaixells i navegants, comencem la nostra Festa Major d'Estiu. Un punt de llum que gira pel damunt dels nostres camps, els nostres carrers, la costa i les muralles que protegien la vila.

Per la festa d'estiu, obrim els nostres carrers i les nostres places als nostres visitants i mirem de combinar activitats diverses perquè tant els de sempre com els que ens hi acompanyen, trobin el millor de nosaltres i del nostre poble.

La vila s'engalana, es vesteix de festa i en la gastronomia, els rituals religiosos i la gresca esbargim el calor i la feina durant uns dies que volem que no s'acabin.

És un bon moment per obrir les portes dels nostres espais i oferir-los als visitants. El patrimoni més valuós sempre és obert: les muralles, els monuments, la inacabable contundència dels tresors de les nostres muntanyes, els tresors de la Mediterrània que acollim amb l'abraçada de les nostres cales. Per això també volem obrir el patrimoni que és de tots: i comencem per la Casa de Cultura, el Far i Casa Zügel. Els tossencs som generosos envers els altres amb el que és nostre, i sabem que forma part de la pedagogia elemental donar a conèixer els nostres valors, perquè només s'estima allò que es coneix de veritat.

A la festa de Sant Pere tampoc no hi pot faltar una bona taula. Hem d'aconseguir que la tradició que vàrem encetar de recuperar les receptes de la nostra cuina perduri: els nostres plats tradicionals formen part de la nostra identitat i han estat el reclam dels visitants. Volem retre una vegada més i des d'aquí un homenatge a les transmissores i dipositàries d'aquesta tradició gastronòmica: les cuineres de Tossa, representants de totes les dones de la vila que han mantingut i millorat les receptes per aconseguir els millors resultats amb els nostres productes. Elles han sabut aglutinar els fruits del mar i de la terra per posar-los a la taula en un ambient amable de tracte i amb el bon humor que les caracteritza, en poble de portes obertes, com abans, com quan no calia prevenir-se de ningú perquè tothom era de fiar.

Les festes del poble són autèntiques quan trobem els més joves amb els més grans compartint espais, activitats, moments, còmplices tots de les mateixes ganes de viure i de passar-s'ho bé. Perquè en la festa tothom es barreja, es sociabilitza, tots comparteixen espais i experiències. A la plaça de Sant Joan, els veïns treuen taules i cadires i conviden a ballar al carrer a tothom. Fem poble, perquè som poble. I així, també fem país.

Tossa és un poble on s'hi ha de poder viure tot l'any, i viure vol dir treballar, guanyar-se la vida, ajudar-se, però també passar-s'ho bé, gaudir de la gent, de l'ambient, del poble que tenim i de la festa oberta a tothom.

De Sant Joan fins el Socors ens esperen dies de gresca, i el seny només s'hi ha d'abocar per cridar a les obligacions que tenim, en ple estiu, amb els serveis de temporada. Per aconseguir-ho, sempre hi ha els protagonistes anònims que ens ajuden a que tot surti bé, treballadors municipals, regidors, veïns i establiments que hi col·laboren, i tot el poble que és l'artífex de lèxit per la seva participació.

Enguany, pel calendari, a ningú se li escapa que algunes coses ja venien determinades. El compromís és que d'ara endavant el poble hi digui la seva i que la festa sigui la que decidim entre tots.

En nom del Consistori permeteu-me que us faci arribar els millors desitjos per aquesta Festa Major de Sant Pere, que és la vostra Festa Major.

M. del Pilar Mundet i Torres
Alcaldeessa de Tossa

• Una breu introducció als fars i als faroners •

L'existència dels fars com a punts de llum per a l'orientació marítima és molt reculada en el temps. De fet, el seu nom podria provenir de l'illa de "Pharos", davant d'Egipte, que era un punt estratègic per a l'orientació i on hi havia un llum important en època antiga. I qui no ha sentit parlar mai del mític far d'Alexandria, construït a Egipte al segle III a.C., les excel·lències del qual ja relataven els clàssics romans? A Espanya el far de la Torre d'Hèrcules, a La Coruña, encara avui en funcionament, té els orígens en una primitiva torre del segle III d.C. I no hi ha hagut mai fars si no hi ha qui els faci funcionar. El 1374 Berenguer d'Isern apareix en uns llibres de pagament els anys 1310-1311, 1321-1322 i 1322-1323, per encarregar-se de l'encesa del far de Porto Pi, a Mallorca. Aquesta informació, publicada a *Historia del Puerto de la ciudad de Mallorca*, potser és la referència documentada més antiga que s'hagi trobat al nostre país sobre l'existència dels faroners.

El Far d'Alexandria, en un dels mosaics de la Basilica de Sant Marc de Venècia (s. XIII).

Els fars, vinculats indefectiblement amb la navegació, han tingut al llarg dels segles una trajectòria paral·lela als períodes d'auge i declivi de la navegació i el comerç marítim. En caure l'Imperi Romà i reduir-se molt considerablement la navegació, molts fars entraren en decadència. A partir del segle XII quan la Mediterrània esdevé un nou marc de relacions entre diversos regnes i repúbliques medievals, tornem a trobar referències d'alguns fars. A partir del descobriment d'Amèrica la navegació experimentarà un gran creixement, que es veurà notablement incrementat a partir del segle XVIII. Els fars fins a finals del segle XVIII s'il·luminaven per mitjà de fogueres, enceses amb carbó o llenya, com el que hi havia a les illes Medes al segle XVI.

Els avenços tècnics a l'Europa il·lustrada van permetre la introducció de l'oli com a element de combustió per al funcionament de les làmpades. Amb l'adveniment del petroli el 1859, la utilització de l'oli va anar quedant en desús. Paral·lelament a la utilització del petroli també es va introduir l'ús de diversos gasos (natural, de carbó, acetilè, etc.). I a finals del segle XIX s'introdueix l'ús de l'electricitat per al funcionament de les làmpades, que encara avui continua essent l'energia més utilitzada per al funcionament dels fars, tot i que per a balises, boies i llums de poca potència avui s'utilitza l'energia solar. D'altra banda, tots els fars disposen de grups electrògens de gasoil per a quan falla el subministrament de fluid elèctric.

A Espanya en el marc de la formació de l'estat modern, que va gestar el liberalisme, va néixer el 1847 el *Plan General para el Alumbrado Marítimo de las Costas y Puertos de España*. Amb aquest pla l'Estat pretenia passar dels 20 fars existents a gairebé 150. Fins aleshores a Catalunya només hi havia els fars dels ports de Salou i Barcelona i el del moll de Tarragona. La franja costanera entre Barcelona i la frontera francesa, inclosa tota la Costa Brava, restava a l'ombra de la lluna. Amb el nou pla es van construir els de Calella (1859), Palamós (1853), Sant Sebastià, a Palafrugell (1857), illes Medes a Torroella de Montgrí (1868), Roses (1864) i els de Cala Nans i cap de Creus, a Cadaqués (1856 i 1853 respectivament). A partir d'una llei de 1849 que establia l'anomenat impost de fars, i per imitació dels models anglesès i francès, els torrers van passar a dependre directament de l'Estat. La creació i reglamentació de l'ofici dels qui havien de ser encarregats de l'atenció directa dels fars va quedar resolta el 21 de maig de 1851 amb el *Reglamento e Instrucción para el servicio de los faros* pel qual es creava el *Cuerpo de Torreros de Faros*.

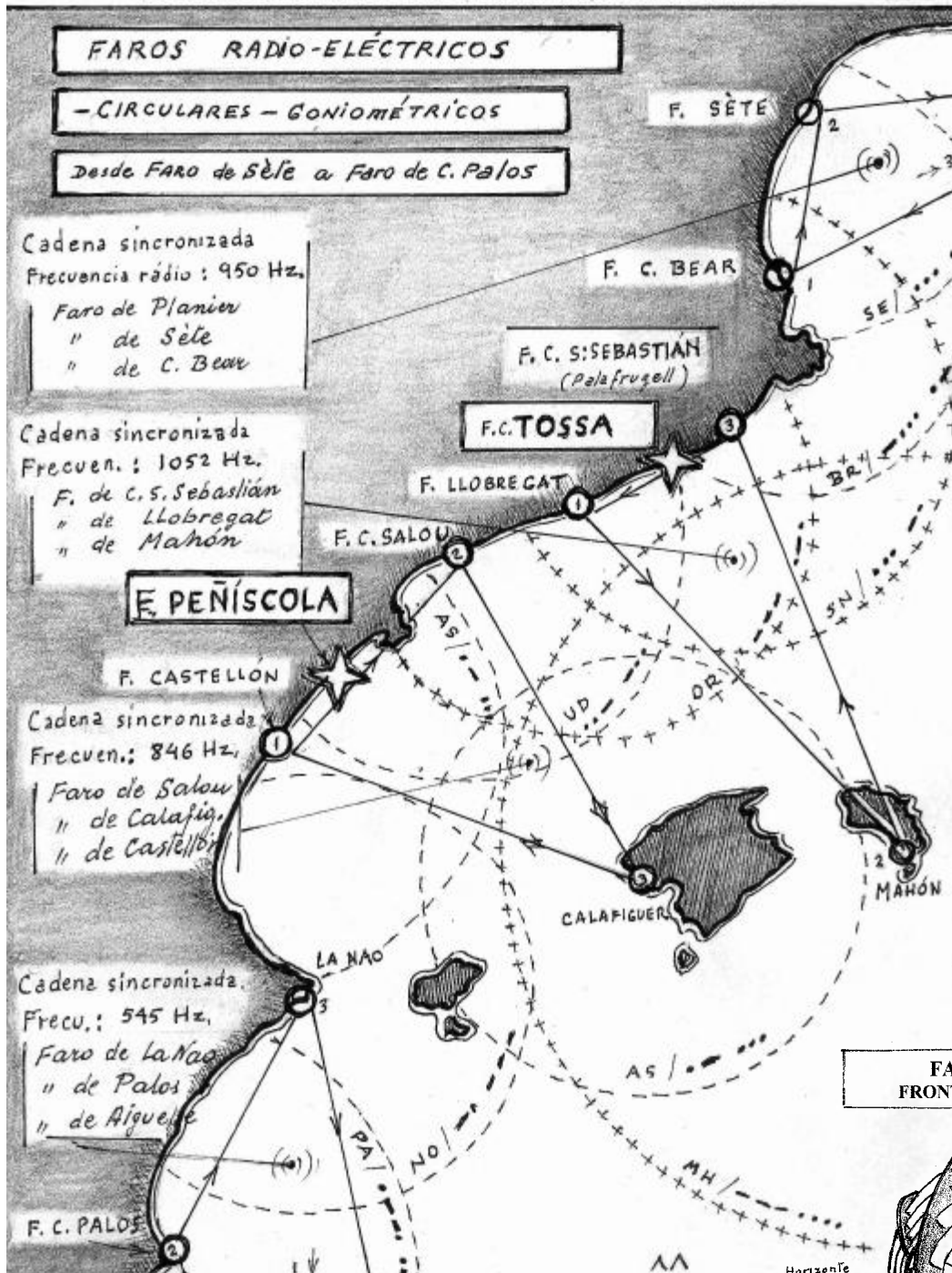
El 1856 es van crear i organitzar les *Escuelas Prácticas de Faros*, que permetien als seus aspirants accedir al cos esmentat. A tota aquesta reglamentació referida als fars va seguir, amb relació a l'abalisament de les costes, l'aprovació el 30 de juny de 1858 del *Plan General para el Balizamiento de las Costas y Puertos de España e Islas adyacentes*. Quedava així completada la planificació estatal per a senyals marítics.

El 1886 s'aprovava la implantació de les observacions meteorològiques als fars, la qual cosa permet avui conservar referències meteorològiques amb un abast cronològic de més d'un segle.

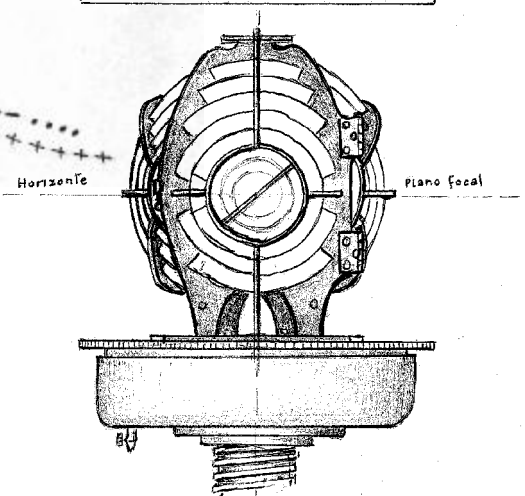
Per tal de cobrir les deficiències que la xarxa de senyals marítics presentava al llarg de tota la costa espanyola, i per implementar els avenços tecnològics que s'han anat succeint, l'Estat va aprovar de forma successiva (1904, 1917, 1921, 1946, 1985) diversos nous plans de senyalització. D'aquests plans a la costa gironina en va resultar la construcció del far de punta s'Arenella, a el Port de la Selva (1913), el de Sant Feliu de Guíxols (1907-1912) i el del cap de Tossa (1917).

• Una breu introducció als fars i als faroners •

FAROS HERTZIANOS DEL LEVANTE ESPAÑOL

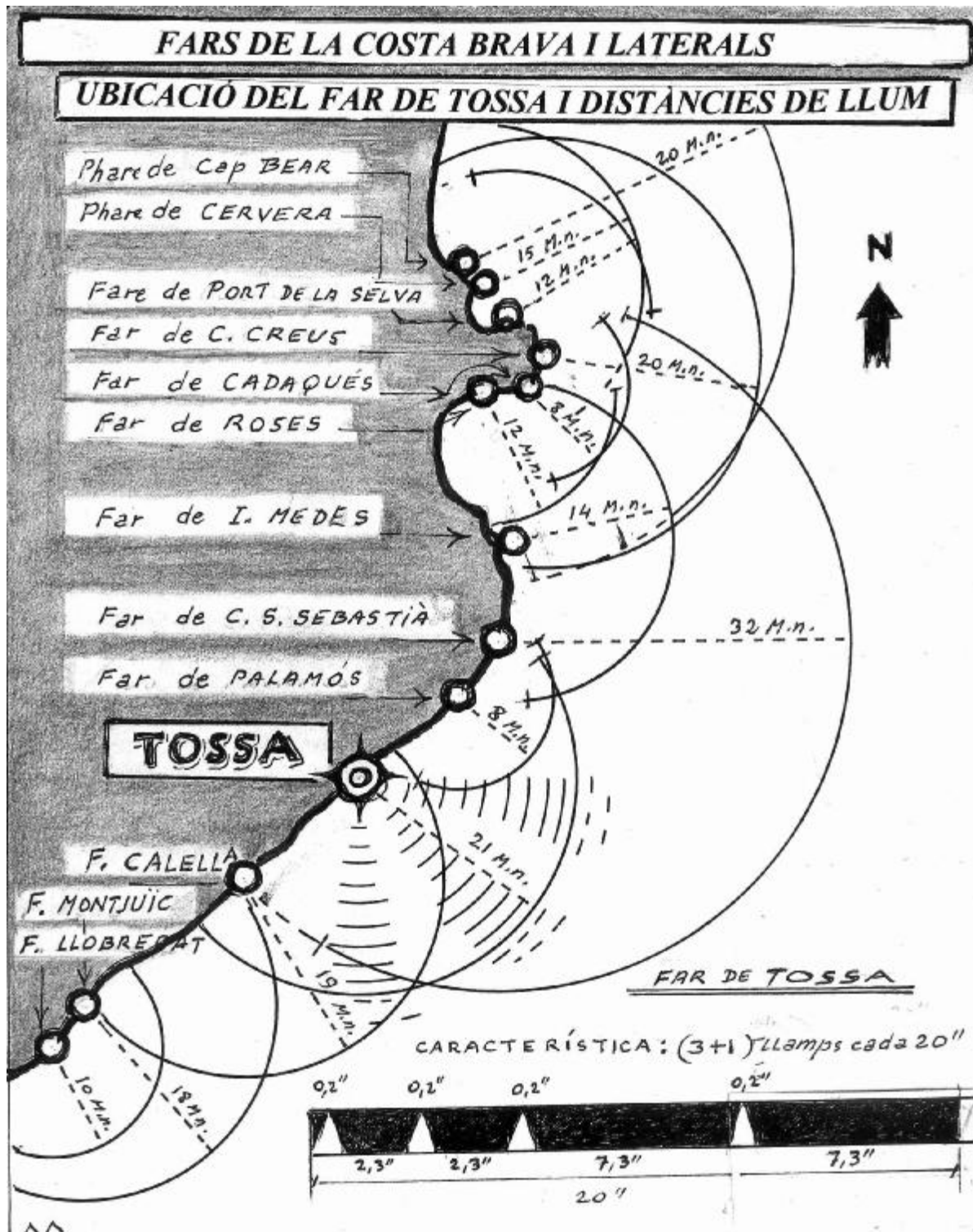

FAR DE TOSSA
FRONTAL DE L'ÒPTICA

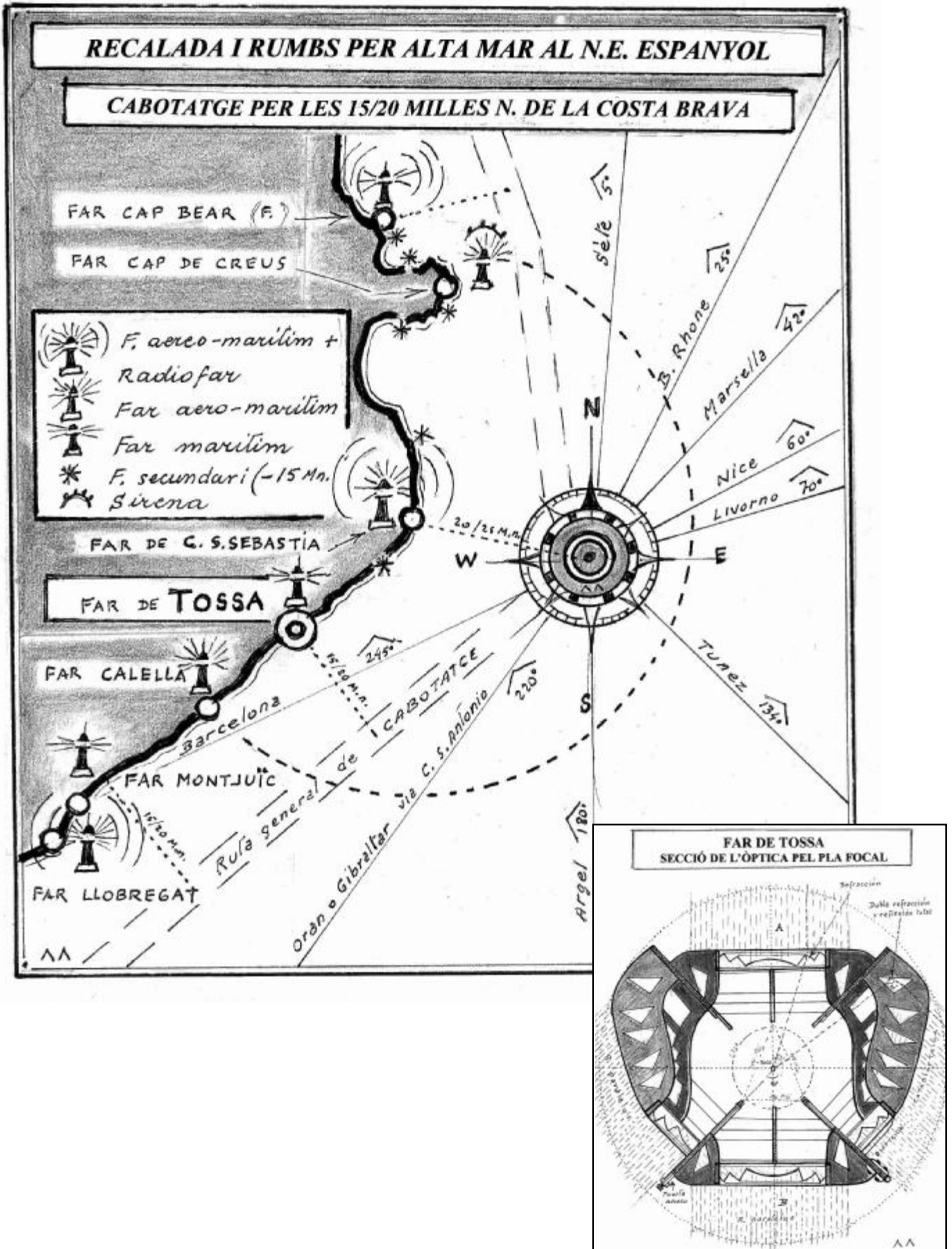

El Técnico Encargado,
Faro de Tossa 1 Nbre. 1970
Alberto Azcoitia

• Una breu introducció als fars i als faroners •

• Una breu introducció als fars i als faroners •

• Una breu introducció als fars i als faroners •

Hi ha tres tipus de fars:

1- Els sonors, que utilitzen sirenes. Són molt utilitzats en zones amb abundant presència de boires.

2- Els radioelèctrics (o hertzians), que utilitzen de sistemes electrònics (*Decca, Omega, Racon, etc.*) de comunicació simple o en cadena (ràdio, radars, etc.). Per a una millor identificació cada far es diferencia per dues o tres lletres majúscules en Morse, així com per la seva freqüència radioelèctrica.

3- Els lluminosos, que utilitzen òptiques de llum i són els més comuns. D'aquests, en distingim els de "recalada" i els de "ruta o cabotatge". Els primers serveixen perquè els qui circulen per alta mar se situïn en un primer punt costaner. I els altres perquè els qui circulen per la línia costanera es vagin orientant a cada moment. Mentre els primers tenen major potència lluminosa i arriben fins a les 40 milles nàutiques, els altres solen arribar a una distància de 20 milles.

Internacionament està establert que al llarg de totes les costes i en les zones marítimes compreses entre les 15 i les 20 milles qualsevol navegant vegi dos fars. Per a una millor identificació cada far té una temporalitat diferent de llum i fosc al llarg d'uns 15 o 20 segons.

Pablo Fernández Castaño. 1998. Col·lecció família Fernández Jiménez.

Magí Francisco Bosch. 1930 aprox. Col·lecció Narcís Nabona Francisco.

Alberto Aguirre Martín. 2/4/1953. Col·lecció Alberto Aguirre Martín.

• Breu Història del Far de Tossa •

El *Plan General para el Alumbrado Marítimo de las costas y puertos de España* de 1847 va suposar la construcció dels fars de Calella i Palamós, enmig dels quals quedaven punts foscos. En aquest primer pla és curiós d'observar que l'únic cap de la costa catalana que hi surt esmentat és el de Tossa, la qual cosa ens permet deduir que malgrat no haver-s'hi projectat la construcció de cap far en aquest moment, sí que ja es considerava com un punt a tenir en compte en el futur. Certament, anys més tard, el nou pla de senyalització marítima aprovat el 1904 indicava la necessitat de construir un nou far entre Calella i Palamós i un llum de port per al que s'estava construint a Sant Feliu de Guíxols. Per a la construcció del far es van estudiar tres possibilitats: la desembocadura de la Tordera, a Blanes; el cap de Tossa, i la punta de Sant Telm, a Sant Feliu de Guíxols. Inicialment, els informes tècnics es van decantar per la punta de Sant Telm, més concretament per la de Garbí perquè *"tendría la amplitud suficiente para señalar con precisión la posición del puerto a cualquier buque que demandara el puerto, viniera del Este o del Oeste"*. El fet que el port estigués en construcció i que la puixança econòmica de Sant Feliu fos una realitat van ser elements de pes en aquesta decisió. Tanmateix, la seva construcció a 36 metres d'alçada resultava excessiva per a un llum d'entrada i sortida del port, i si es decidia recular a un punt més baix, esdevindria únicament un llum de port i perdria el caràcter de far de recalada. Davant d'aquest inconvenient tècnic i prioritant la infraestructura portuària es va decidir instal·lar els llums de port adequats i deixar per a més endavant la instal·lació del far. Aquests inconvenients d'ubicació, afegits a la pressió per donar llum al port i les dificultats pressupostàries d'aquest moment, van ser els tres elements que van jugar en contra que el far es fes a Sant Feliu, tal com inicialment s'havia

plantejat la *Jefatura de Obras Públicas* de Girona, que havia prioritzat la fixació de la posició del port guixolenc. Cobertes les necessitats bàsiques del port de Sant Feliu de Guíxols, el *Servicio Central de Señales Marítimas*, quan va plantejar-se novament la necessitat de construir aquest far, ja no va tenir dubtes a decantar-se pel cap de Tossa, perquè era el punt costaner que sortia més entre els fars ja existents, i perquè els altres dos quedaven massa propers als de Calella i Palamós.

El cap de Tossa reunia les condicions òptimes per a la resolució del problema plantejat, que era l'existència de punts foscos entre els fars de Calella i Palamós. Amb la seva construcció únicament s'havia d'enderrocar una petita fortificació d'origen medieval, reconvertida en època moderna en molí de vent, l'estat de la qual era ruïnós a inicis del segle XX. Al projecte inicial de construcció del far va ser necessari afegir-hi un altre projecte adjunt, el de la carretera d'accés, per tal de facilitar-ne l'edificació i reduir costos en la seva construcció. El projecte inicial d'aquesta carretera es va traçar aproximadament seguint el carrer Major, la qual cosa suposava rebentar el Portal de Vila Vella i enderrocar algunes de les cases d'origen medieval que té aquest carrer.

Aquesta proposta, que hauria suposat l'enderroc de part de la muralla i la destrucció de bona part del

conjunt monumental de Vila Vella, no es va portar finalment a terme. I no perquè l'interès per la conservació del patrimoni històric i artístic fos un element de pes. El valor social que s'atorgava als monuments en aquell temps no era gaire distant del que havia empès l'alcalde en un ban de 1833 a demanar a la població que anés a l'Església Vella a buscar pedres per fortificar carrers per defensar-se de les carlinades.

El que va impedir aquesta destrucció va ser una qüestió social. L'alcalde va escriure una carta en la qual sol·licitava

Única fotografia localitzada fins al moment en què es puguin veure les restes del castell en primer terme. 1914. Institut Amefller d'Art Hispànic. Arxiu Mas.

Vista panoràmica de la vila amb el castell dalt del Mont Guardí. 1900 aprox. Col·lecció Àngel Gago Juan.

• Breu Història del Far de Tossa •

un canvi en el traçat d'aquesta carretera per tal de no perjudicar moltes famílies humils de pescadors que quedarien sense habitatge si s'executava aquest projecte. La memòria del projecte de 9 de juny de 1913 indicava que malgrat ser aquell el traçat "menos quebrado (...) esta parte está rodeada de murallas y es el asiento de una parte importante de la población". No serà fins pocs anys més tard, a finals de 1921, quan sota la iniciativa del regidor Francesc de Paula Aromir Badosa es creà la Junta d'Embelliment i Conse i promoció d'aquest conjunt monumental fins a l'inici de la Guerra Civil.

La possibilitat de construir un far a Tossa va ser un ànimament desitjada pels tossencs, pels avantatges que suposaria per a la qualitat de vida de pescadors i mariners, de l'activitat dels quals depenia en bona part l'economia local. En una carta que l'Ajuntament va adreçar a la Mancomunitat de Catalunya, esmentada en el ple de 10 de maig de 1914, la cita com una de les quatre prioritats inversores a desenvolupar, juntament amb la construcció de la carretera de Tossa a Sant Feliu, la mai executada línia de ferrocarril Blanes-Vilajuïga, que havia de passar per Tossa, i la connexió telefònica amb Sant Feliu. La seva construcció en plena crisi surera, desencadenada arran de la I Guerra

Mundial, va suposar per a Tossa un baló d'oxigen i la confiança en un futur millor. El 28 d'agost de 1919, Joan Fonalledas Aymerich, juntament amb altres veïns de Tossa escrivia: "Me ha causado una impresión muy agradable la visita al Faro de esta villa que resulta ser un verdadero monumento al Progreso".

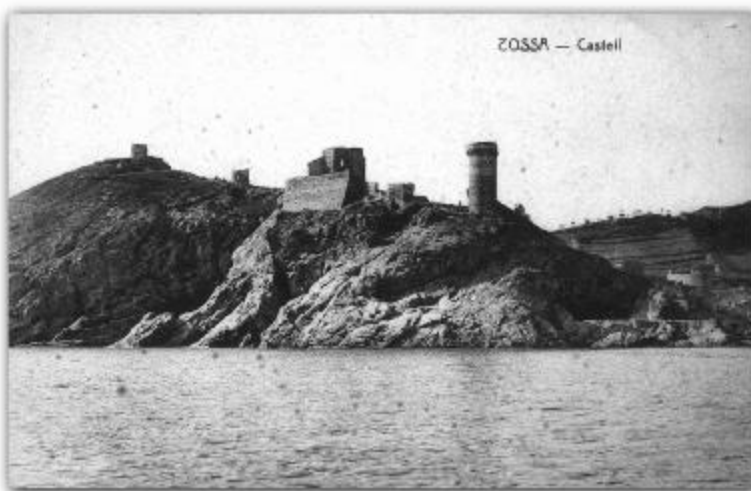
En aquell temps en el qual la inquietud pels béns patrimonials era escassa, no és rar que aquesta intervenció aixequés polèmica. Únicament s'hi va mostrar contrari,

i per motius més polítics que històrics, el periòdic *Comarca Selvatana*, editat a Santa Coloma de Farners, que deia: "Es unánimement censurada en la forma que han deixat Vila Vella ab l'instalació del far i la construcció de la carretera que hi condueix, que siguent projectada ab tan patosa má ha destroçat un dels més artístichs llochs de Catalunya!". El corresposal del periòdic *La Costa de Llevant*, editat a Canet de Mar, el 22 d'agost de 1915 responia dient: "Ser.vors de 'Comarca...' ja ho han mirat

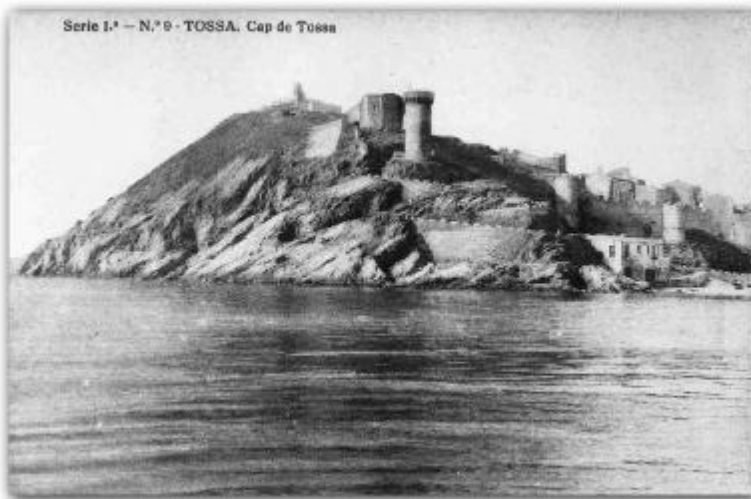
is artístichs llochs de Catalunya. ¿Hont era lo artístich que dihuen s'ha destrossat?. Es a dir que no'n pot ensopegar cap el senyor Ventosa? Que potser saben vostés que bon punt el Sr. Ventosa tingué'l projecte aprobat, vingué a fer el planol? Nosaltres teníem cregut que havia vingut un Sr. Enginyer d'Obres Públiques, per a senyalarla! Siguém més sincers, Senyors de la 'Comarca Selvatana'".

L'Ajuntament de Tossa de seguida es va mostrar a favor del cap de Tossa per a l'emplaçament d'aquest nou far que s'havia de construir. Però no fou l'única institució que ho va fer. La Cambra de Comerç de Sant Feliu de Guíxols en l'acta de la sessió ordinària de 6 de novembre de 1907 fa constar l'acord d'"Emitir el informe solicitado por la Jefatura de Obras Públicas de esta Provincia, de conformidad con el

dictamen de la Comisión de esta Junta Directiva que entiende en los asuntos relativos al puerto de esta ciudad, favorable a la construcción de un faro en el Cabo de Tossa por ser este de recalo y muy saliente, y a la instalación de una luz de puerto en la cabeza del dique de abrigo". La materialització del projecte del far de Tossa va ser també una aposta personal del diputat del districte de Santa Coloma de Farners a les Corts Espanyoles, Joan Ventosa i Calvell.

El Cap de Tossa amb el castell abans de la construcció del far. 1910 aprox. Foto Lucien Roisin. Edició vídua Ramon Tomàs. Col·lecció Eulalia Font Vicente.

Vista del cap de Tossa amb el far encara amb l'òptica sense instal·lar, camí de l'illa. 1916. Foto Josep Thomas Bigas. Sèrie 1ª. Edició Vda. Bancells. Col·lecció Mara Tenedor Galera.

• Breu Història del Far de Tossa •

Així ho reconeix l'alcalde, Francesc Xavier Oms, en estrenar el llibre de signatures del far: *"Cortesment convidat per el simpàtic Torrè del nostre Far, accedeixo gustosament encar que sigui distinció immerescuda, a estampar una modesta firma en la primera plana del Album de Visitas del Far de Tossa; sols hi accedit perquè, Alcalde de la Vila quan la inauguració de les obres puc aixís rendir un tribut d'admiració y agraiment al insigne patrici D. Joan Ventosa y Calvell, gloria de Catalunya, avui Ministre d'Hisenda, eximi Diputat per nostre Districte, mercès a quines gestions se conseguí comensessin les obres, en la calamitosa època del cumenç de la terrible guerra que assola a Eurcpa y per a rendir un altre tribut d'admiració a la fermosura del Far, qu'en el mes bell dels mars coquetó s'emmiralla y per a pregar fervorosament qu'aquest Mediterrà, que desd'aquí s'obira, emmarcat per la ferestega bellesa de la Costa Brava, espill de tantes glories, testimoni de tants heroïsmes, acabi ja d'esser la immensa tomba dels martirs de la Guerra. Tossa 7 de Febrer de 1918. Francesc Xavier Oms i Josefina Plandiura de Oms".*

Al juliol de 1908 un ple de l'Ajuntament sol·licitava la mediació del diputat per saber l'estat de l'expedient que s'instruïa per a la seva construcció. *La Costa de Llevant* publicava el 5 de març de 1910 una ressenya sobre el darrer plenari municipal. Segons el corresponsal a Tossa del diari, l'alcalde, el Dr. Francesc Xavier Oms Burcet, *"nos digué també que més tart y particularment, parlaren ab ell [Ventosa] referent a la farola que tenian de posar a n'el Cap de Tossa, diguentlos que no ha sigut culpa seva la paralisació de tal cosa, puig si no hagués sigut la guerra de Melilla, la farola hauria sigut inclosa ja, a n'el pla d'Obras públicas. Que dels tres punts que la disputaven, lográ que quedés per Tossa, y això es cosa que no's capgirará".*

Segons documentació relativa al far de Tossa, consultada a l'Arxiu Històric de Girona, la *Dirección General de Obras Públicas* el 5 de maig de 1908 va donar ordres d'aturar el projecte de construcció del far perquè *"aunque sería conveniente para la navegación el establecimiento*

en la punta de Tossa de un faro de costa que sirviera también para indicar la proximidad del puerto de S. Feliu de Guíxols (...), su instalación no es urgente, y debe de jarse para más adelante, teniendo en cuenta la necesidad de atender con preferencia a las numerosas reformas urgentes del actual alumbrado marítimo".

A inicis de 1911, els pescadors de Tossa van sol·licitar oficialment la construcció del far de Tossa. I malgrat que *La Costa de Llevant* del 26 de febrer de 1911 es congratulés dient que *"La farola va per molt bon camí"*, el 30 d'abril afegís que *"Los periódichs de fa poch dies portaven que ha sigut despatxat favorablement per l'Ajudant de Marina de Sant Feliu, lo expedient de construcció d'un far al de Cap de Tossa"*, i en la crònica de la visita que Ventosa va fer a Tossa el darrer diumenge de juliol, afirmés que la farola *"era ja cosa resolta"*, el cert és que aquesta petició i la mediació exercida pel diputat va aconseguir tan sols que el 4 d'agost de 1911 la *Dirección General de Obras Públicas* disposés *"que no se aplace la construcció del nuevo faro de Punta Tossa, sino que se proceda a su estudio y establecimiento sin darle, sin embargo, un carácter de preferencia sobre las tan urgentes mejoras y reformas del alumbrado marítimo en curso de realización"*.

l'octubre es van donar les ordres oportunes per a la realització del pressupost del treball de camp que s'havia de realitzar per a la redacció del projecte constructiu d'inversió.

En el ple de l'1 de febrer de 1912 es llegia un telegrama de Ventosa en el qual informava que la *Jefatura Provincial de Obras Públicas* ja havia rebut els diners per als estudis del projecte del far de Tossa, de la qual cosa també se'n va fer ressò *La Costa de Llevant* en el seu número de 4 de febrer de 1912: *"Bona nova. L'ha portada la premsa diària. En Ventosa, degut*

a ses gestions, ha conseguit se lliuri la cantitat necessaria pera'l projecte d'un far, a Tossa". El 19 de maig de 1912 també publicava que *"Segons lletra del nostre volgut diputat Sr. Ventosa, s'havia seryalat a un qualsevol dels dies d'aquesta setmana pera que l'enginyer de la provincia vingúes a fer lo projecte del nostre far"*. El 27 d'agost de

Joan Ventosa Calvell (Barcelona 1879-Lausanne, Suïssa 1959). Ministre d'Hisenda en un govern presidit per García Prieto de novembre de 1917 a febrer de 1918. Al març, en un govern d'Antonio Maura, ocupà el ministeri de Proveïments. Va guanyar totes les eleccions al districte de Santa Coloma pel qual es presentava entre 1907 i 1923. Foto extreta de S'Agaró. Barcelona. 1960. Pàgina 35.

• Breu Història del Far de Tossa •

1912 el *Servicio Central de Señales Marítimas* manifestava que *“la altura de 60'61 metros de la explanada es algo excesiva para el orden o importancia, y por consiguiente el alcance óptico de la luz, de modo que entiende ser preferible un sitio algo más bajo”*.

Vista aèria del cap de Tossa i del nucli urbà. 1920 aprox. Col·lecció Lola Coris Mestres.

Tanmateix, l'aprovació definitiva d'aquest emplaçament, a manca de poder situar-lo a una alçada inferior, es va donar el 5 de novembre de 1912. El ple de 9 de gener de 1913 va mostrar la seva gran satisfacció amb la lectura d'una carta del *Servicio Central de Señales Marítimas* adreçada a Ventosa en la qual li comunicava la signatura de l'ordre per a la redacció del projecte d'un far de cinquè ordre a Tossa. El 30 de desembre de 1912 s'aprovava l'avantprojecte d'aparell òptic i llanterna, redactat per l'enginyer Mauro Serret Mirete, sense les característiques del qual no es podia fer el projecte de la torre i l'habitatge.

El 9 de juny de 1913 es presentava el projecte del far del cap de Tossa i el camí

de servei redactat per l'enginyer José March Docet. Aquest projecte presentava un pressupost amb un import de contracta de 77.100'53 pessetes. El *Servicio Central de Señales Marítimas* va considerar que *“el proyecto de edificio estaba bien redactado y era aprobable con imposición de ciertas prescripciones, pero el camino de servicio resultaba económicamente inaceptable para las necesidades que ha de satisfacer”*. En virtut d'aquest dictamen una Reial Ordre de 16 d'octubre de 1913 aprovava el projecte constructiu de torre i habitatge per un import de contracta de 42.580'79 pessetes.

El projecte aprovat era una còpia del que s'havia fet per a la construcció del far de punta s'Arenella, al Port de la Selva: un edifici de planta rectangular amb torre central i un cobert a la part posterior, amb la incorporació de la característica placeta semicircular de la banda de mar. En aprovar-se el projecte la *Dirección General de Obras Públicas* va ordenar algunes modificacions tècniques a la construcció i que es redactés un nou projecte per al camí de servei *“reduciéndolo a una senda para peatones, que se ciña cuanto sea posible al terreno y salve las partes escarpadas con tramos de escaleras”*.

Malgrat aquesta aprovació, l'impuls definitiu per a l'inici de les obres va trigar un any a arribar. El 16 d'octubre de 1914, atès que el projecte ja havia estat aprovat feia un any, i *“considerando que la navegación por aquellas costas necesita no se retrase la construcción de este faro y teniendo en cuenta la actual crisis obrera”*, es va disposar que les obres s'executarien per administració pel preu de 41.737 pessetes, i es donaven les ordres per al lliurament de les primeres 16.000 pessetes per al començament immediat de les obres.

La notícia es va difondre ràpidament. El periòdic guixolenc *Ciutat Nova* el 17 d'octubre de 1914 publicava: *“S'han librat a la Quefatura d'obres públiques la quantitat de 16.000 pessetes per a la construcció d'un far al cap d'Or en la població de Tossa”*. Abans i tot, però, l'Ajuntament de Tossa en sessió plenària de l'11 d'octubre ja havia

Far de s'Arenella a el Port de la Selva. 1920 aprox. Foto Josep Thomas Bigas. Col·lecció David Moré Aguirre.

• Breu Història del Far de Tossa •

manifestat la seva gran satisfacció per la propera construcció del far, tot dient: *"El nostre diputat ser.yor Ventosa, degut a reiterades gestions, ha lograt además de la consignació de deu mil pessetes per el comens de la carretera d'aquesta a Sant Feliu, que la Quefatura d'Obres Públiques, ordenés la construcció d'un far al "Cap de Tossa". Creyém que tot tossench desapasionat de partidismes politichs, aplaudirá les gestions qu'ha tingut de fer nostre diputat ans no s'ha ordenat la construcció, per arrollar inacabables tramits que hi requereixen, hi ho aplaudirá més encara, per el benefici que pot produhir a la nostra volguda vila. Tot esperant qu'el diputat posi tota sa influencia perque's comensin aviat les corresponents obres, ens donem l'enhorabona".*

Tanmateix, tot i disposar d'una partida de 16.000 pessetes per iniciar les obres del far, aquestes es van demorar en el temps, perquè encara no s'havia aprovat el prcjecte del camí d'accés *"ya que no existe actualmente otro para el transporte de los materiales necesarios"*.

I és que la construcció d'aquest camí es va fer imprescindible per evitar que el transport de material encarís notablement la construcció del far, a més de *"la ventaja de tener un camino de carros permanente para el servicio del faro que podrá ser además utilizado por el turismo nacional y extranjero, pues a Tossa afluyen tres carreteras del Estado y es magnifico el panorama del terreno en el emplazamiento del faro"*, segons escrivia l'enginyer que el va prcjectar. Descartada l'opció del sender que s'havia aconsellat, el 24 de desembre de 1914 es va aprovar un pressupost de 13.439'62 pessetes per a la construcció d'un camí d'accés de 3 metres d'amplada.

Però el 6 d'agost de 1915 va ser aprovada una nova addició al pressupost valorada en 35.65'84 pessetes, amb la qual cosa el cost definitiu de l'obra va pujar a 17.005'46 pessetes. Aquesta desviació pressupostària va tenir tres causes. La primera va ser la necessitat de construir *malecones* a la carretera sense els quals *"los dueños de los carros encargados de transportar los materiales al faro se niegan a encargarse del servicio si antes no se construyen las defensas necesarias o bien exigen un crecido sobreprecio para el transporte"*.

I les altres dues, d'una banda la construcció d'un camí que donés accés a cas Cremat, ja que s'havia fet desaparèixer el que hi havia hagut fins al moment, i de l'altra el

reforçament del pany de muralla paral·lel a l'Església Vella *"pues los siglos transcurridos desde su construcción han dejado huella de su paso. Es conveniente en primer término igualar su paramento y rejunarlo"* segons la memòria del prcjecte de construcció del camí que es conserva a l'Arxiu Històric de Girona. El 27 de novembre de 1914, Carme Pujals Pla i signava una autorització perquè s'iniciessin les obres de construcció del far en terrenys de la seva propietat sense haver rebut encara la indemnització per expropiació, i se signava el contracte entre José March Docet, enginyer d'Obres Públiques de Girona, i el constructor Isidre Miravittlas.

La carretera d'accés al far al seu pas per l'Església Vella. A la dreta s'hi observa el pany de muralla que va haver de ser reforçat en motiu de l'obra. 1919. Foto Josep Thomas Bigas. Serie 1ª. Edició Joan Bancells Xibert. Col·lecció Mara Tenedor Galera.

La primera notícia que tenim del començament de les obres ens la dona l'edició de *La Costa de Llevant* del dia 29 de novembre de 1914: *"Dissapte de la passada setmana comensaren tots els treballs d'explanació del lloch hont te d'aixecarshi el far tant desi,jat. Per are, tot fent dita explanació, s'hi troben, obligant a la lentitut, unes parets macisses que també podria*

ser ens donguessin alguna llum sobre generacions passades. Veurém. Mentrestant celebrém els primers treballs per el nostre far".

Tanmateix, les obres del far van restar supeditades a les de construcció de la carretera d'accés, de la qual tenim notícia pel mateix periòdic el 14 de març de 1915: *"Dimecres vingué per fer els darrers treballs de replanteig de la carretera que té de conduhir al far, l'Enginyer Sr. March. Creyém que demá se comensará"*. Així mateix, el 28 de març de 1915 es publicava: *"Tota aquesta setmana s'hi treballa per construhirla. Ho celebrém"*.

Per *La Costa de Llevant* de 2 de maig de 1915 sabem que els obrers de la carretera de Sant Feliu, l'altra gran obra que es feia en aquell moment a Tossa, es van declarar en vaga per la suspensió de l'enviament de fons per part de la prefectura d'Obres Públiques de Girona. La solució a la vaga proposada per la prefectura i vehiculada per l'alcalde va passar per recol·locar una part dels obrers a les obres de construcció de la carretera del far. Els 13 obrers recol·locats no estaven d'acord a haver de treballar una hora més (10 en total) cobrant 11 rals diaris i fins i tot es va arribar a convocar una manifestació que, finalment, no es va materialitzar.

• Breu Història del Far de Tossa •

L'obra de la carretera es va demorar en el temps. *La Costa de Llevant* de l'11 de juliol de 1915 publicava: "Segons un contracte fet a Obres Públiques D. Isidre Miravittles tenia d'entregar aquesta carretera, faltanhi solsament l'ésser engrabada, el dia 1 del corrent mes, y com que aquests càlculs han sortit fallits y segons sembla per culpa seva, no ha pogut fer res més que abandonarla en mans de l'Estat, que's qui ha tingut de fer venir un seu representant. Els treballs adelantan bastant, pro segurament n'hi ha per una pila de dies".

Grup d'obers empleats a la construcció de la carretera del far. A la dreta amb gos Pere Font Masjuan, i a davant amb pipa i pic Bonfilio Planellas Gusíner. 19/12/1915. Col·lecció Jaume Moré Alcalde.

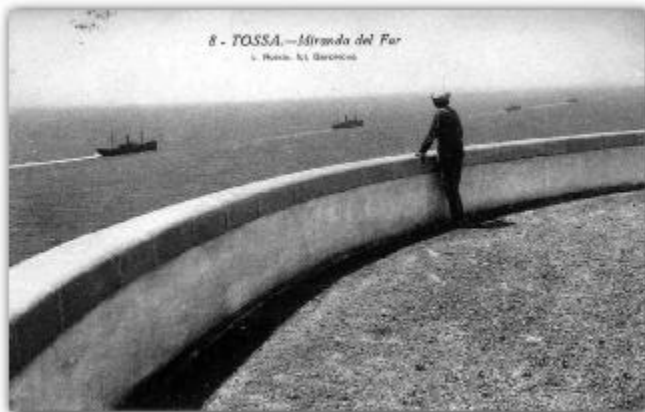
Finalment el periòdic de Canet publicava el 29 d'agost de 1915 que "Des el dilluns que està a propòsit per passarhi carrua, jes transportadors de material per l'edifici del far, que creyém no tardará pas molt a ser comensat. Es molt bonica, agradant molt a tots quants la seguexen tota. Are estant fent una gran cisterna per recullir les aygues dels vessants del edifici". Amb la construcció d'aquesta carretera s'iniciava el costum d'anar a veure la mar a sa Fisoleta.

Grup d'obers empleats a la construcció de la carretera del far. 19/12/1915. Col·lecció família Zucchitello-Coris.

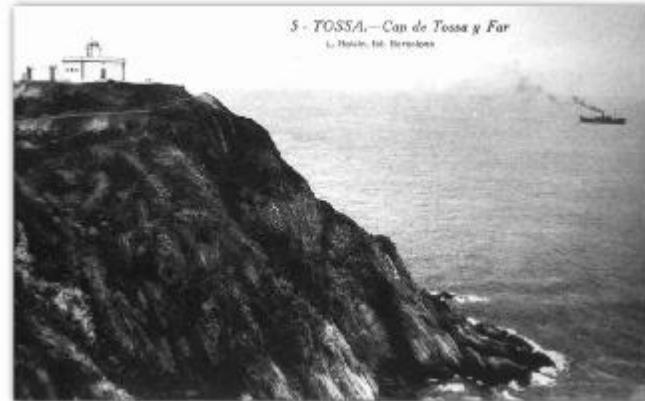
En efecte, l'acabament de les obres de la carretera va suposar la represa de les obres al far. *La Costa de Llevant* el 10 d'octubre de 1915 deia que "S'está ja treballant fa dies en la construcció de l'edifici que tindrà 12 metres quadrats y que segons el planol serà hermosíssim". El 30 de gener de 1916 donava la notícia que el Bisbe de Girona,

Francesc de Paula Mas Oliver, que havia vingut a Tossa per la Festa Major d'Hivern el dia 21 "a les 12 visitá Vila Vella y obres del Far, quedantne encantat". L'endarreriment en la construcció del far va obligar a aprovar un pressupost addicional. En la memòria justificativa que va fer l'enginyer José March, es congratula del fet que durant la construcció no hi hagués hagut accidents laborals ni cap tipus d'incident, però destaca que "la guerra europea ha perturbado por completo las conaiciones económicas de la nación, habiéndose producido un alza considerable en el precio de todos los materiales y de los transportes, alza que en definitiva se va extendiendo a los jornales".

Vista des del mirador del far de Tossa. S'hi veuen vaixells de cabotatge francesos camí del nord d'Àfrica durant la Primera Guerra Mundial. 1918. Foto Lucien Roisin. Col·lecció Mara Tenedor Galera.

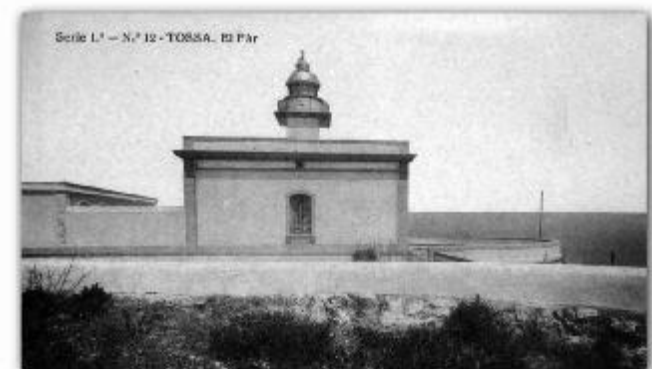
I és que el transport de material s'havia encarit considerablement atesa l'escassetat de cavalleries que hi havia per la gran demanda dels països en conflicte. El 10 de febrer de 1916 es va aprovar un pressupost reformat que pujava a 44.240'30 pessetes, cosa que suposava respecte del prjecte inicialment aprovat el 16 d'octubre de 1914 una addició pressupostària de 6.103'30 pessetes. A tots aquests pressupostos que hem anat anomenant, cal afegir-hi el d'adquisició de mobiliari i material per al nou far, que es va presentar l'11 de gener de 1916 i que pujava a 3249'65 pessetes. Tanmateix, la despesa final també va ser superior a la prevista, i la factura del material adquirit a *Almacenes El Siglo*, de Barcelona fou de 4.067'76 pessetes.

Vista del cap de Tossa des del camí des Cards amb l'òptica del far encara sense instal·lar. 1916. Foto Lucien Roisin Besnard. Col·lecció Mara Tenedor Galera.

• Breu Història del Far de Tossa •

L'habitatge i la torre es van acabar de construir a mitjan 1916. L'arribada de l'òptica del far, construïda per la casa *Chance Brothers*, de Londres, es va endarrerir a causa de la Primera Guerra Mundial, que d'aquesta manera tornava a incidir sobre el desenvolupament de les obres del far de Tossa. Malgrat no estar acabat el 9 d'octubre de 1916 s'hi va traslladar el primer torrero, Manuel Vaca, per tal de tenir cura de les instal·lacions, nova que fou objecte de notícia al *Diario de Gerona*. D'altra banda, la llanterna, el basament i la màquina de rotació del far, que havien estat aprovats per una Reial Ordre de 5 d'abril de 1915 i construïts a València en els tallers de *La Maquinista Valenciana*, van arribar per ferrocarril a l'estació de Blanes i foren muntats l'estiu de 1917.

Dalt: 1918. Foto Jaume Tort Bofill, Centre: 1918. Foto Josep Thomas Bigas. Sèrie 1ª. Edició Vda. Bancells. Sota: 1918. Foto Lucien Roisin Besnard. Edició vídua Ramon Tomàs. Col·lecció Mara Tenedor Galera.

La inauguració del far de Tossa va tenir lloc el dimecres 29 d'agost de 1917. *Día Gráfico*, un dels diaris barcelonins de més ressò abans de la guerra, en va donar dues notícies de la mà del seu corresponsal a Tossa, Francisco Masferrer. El 26 d'agost, dient que "*Se trabaja activamente en la construcción del Faro que se inaugurará a últimos del corriente mes*". I el 30 d'agost: "*Tossa. Inauguración de un Faro. Tossa, 29 (a las 19,16). El pasado lunes se hicieron las pruebas del faro, el cual se puede dar ya por terminado. Es de quinta categoría y el aparato es de los más modernos que posee España*". El 31 d'agost es va signar l'acta de recepció de les obres del muntatge del basament, la màquina de rotació, l'aparell òptic i la llanterna, amb la qual cosa es va posar punt i final a la construcció del far del cap de Tossa.

Quan es va inaugurar el far funcionava amb un llum de gasolina. El 1922 es va canviar el sistema amb la introducció de gas acetilè, produït per carbur de calci mitjançant un gasogen, i no va ser fins a l'abril de 1929 que s'hi va instal·lar l'electricitat. El 8 de febrer de 1936 s'hi va posar el telèfon.

L'esclat de la Guerra Civil va suposar que des de l'1 d'octubre de 1936 i fins al juny de 1939 hi hagués una posta de guàrdia militar a dalt del far. Així mateix, el 5 de novembre es van obrir trinxeres als dos primers revolts de la carretera d'accés al far. D'altra banda, el comitè local tement possibles atacs aeris va ordenar el 15 de desembre de 1936 la primera apagada del far de Tossa, situació que es va convertir en habitual i permanent des de 1938 fins a la fi del conflicte. A l'abril de 1937 al far s'hi va instal·lar una emissora i antenes per a senyals lluminosos. El far no va tornar a il·luminar permanentment la foscor de la nit fins al 5 de març de 1939. La presència successiva de

D'esquerra a dreta: Teresa Navarra Soler, Rosa Negrell Expósito, soldat italià, Pepita Faro Grifoll, Lola Coris Mestres, Carme Feliu Garriga, Clara Tomàs Torrellas, i Joaquim Soler Pérez. 1939. Col·lecció Carme Feliu Garriga.

soldats d'un i altre bàndol fins a la tardor de 1939 va preocupar el torrero, Magí Francisco, pel fet que tenia 3 filles joves. Aquesta desconfiança cap a la tropa, juntament amb el fet d'haver apagat el far, fou un argument esgrimit en contra seu, en l'expedient de depuració que en acabar el conflicte se li va obrir com a tots els funcionaris. I malgrat que inicialment aquest "suposat recel" li va costar un càstig pel qual se l'obligava a marxar a un far fora de Catalunya i a estar un mínim de dos anys sense poder

• Breu Història del Far de Tossa •

canviar de destí, finalment aquesta sanció no es va aplicar i va continuar al far de Tossa fins a la seva mort, el 1942. A Tossa hi va fer bones amistats i el seu record es manté entre la gent gran. Aquesta ha estat, de fet, una constant de tots els faroners que hi han passat.

Darrera d'esquerra a dreta: Magí Francisco Bosch, Assumpció Cardona Mercadal, Assumpció Francisco Cardona. Assegudes d'esquerra a dreta: Paqueta Francisco Cardona i Catalina Francisco Cardona. Juny 1937. Col·lecció Narcís Nabona Francisco.

Al llarg d'aquests anys l'edifici ha patit diverses reformes per raons tècniques i d'utilitat. El 1946 es va construir un lavabo a l'interior de l'edifici. El 1967 es va executar un projecte de reformes en el camí, l'edifici i la torre del far de Tossa, redactat per Carlos Garau Sagristá, enginyer de la Jefatura Regional de Costas de Catalunya, per un valor de contracta d'1.194.075'08 pessetes. A més del camí, les obres van consistir a afegir un altre cos a la part davantera, habitatge conegut com el de l'ajudant d'Obres Públiques o del suplent, així com un garatge que va suposar la desaparició del reixat esquerre. Així mateix, es va aplanar un petit turó al sector nord, es va ampliar la zona enjardinada i es va fer un nou tancat al recinte. El 1975 es van fer millores en el sistema de rotació del far. A principis dels anys 1980 es va reformar la torre del far, es van canviar la llanterna, el grup electrogen i altres aparells tècnics, i es van rebaixar els sostres de l'interior de l'habitatge. El 1991 es va fer una profunda remodelació de l'interior de l'habitatge principal per tal de facilitar-ne l'habitabilitat.

Igualment, la carretera de servei ha estat objecte de nombroses intervencions bàsicament per arreglar-les desperfectes causats per l'acció dels temporals. Són nombroses les referències documentals que tenim d'actuacions degudes a les destrosses ocorregudes per l'acció de les onades, especialment a sa Fisoleta, d'entre les quals destaquen els desperfectes del gran temporal del 8 de març de 1943, que la van fer totalment impracticable. La carretera va ser totalment empedrada el 1967 coincidint amb les obres de l'habitatge i a finals de 1988 s'hi va fer la il·luminació actual.

Com a resultat de l'automatització progressiva dels senyals marítims, i com a conseqüència del traspàs dels fars a les Autoritats Portuàries, al juliol de 1999 es va suprimir la

plaça de tècnic encarregat del far de Tossa. A partir d'aleshores, el servei va passar inicialment a dependre del tècnic del far de Sant Feliu de Guíxols, i a partir de maig de 2002 va passar a formar part de l'àrea operativa del litoral comprès entre Vilanova i la Geltrú i Tossa, i en va quedar al càrrec el tècnic del far de Calella.

Malgrat el temps transcorregut i el progrés de la societat, el far de Tossa continua donant llum a les nostres nits a la vora de la Mediterrània. Aquella mar que amb els seus recursos pesquers alimentava la nostra població, avui amb el seu potencial turístic continua fent-ho. Malgrat aquesta profunda transformació, la seva silueta blanca diürna i la seva resplendor nocturna s'ha emmirallat en una mar blava, neta i cristal·lina. Enfrontar-se a la natura l'home no pot, mes si ho fa les conseqüències són imprevisibles. Far de Tossa, encimbellat i humil vigia nocturn dels tossencs, segueix donant llum per advertir-nos dels temibles perills que s'albiren a l'horitzó de garbí.

Vista de Tossa des d'es Tarull. 1920. Foto Sebastià Jordi Vidal. Col·lecció Àngel Gago Juan.

David Moré Aguirre
Arxiver Municipal

Fons consultats:

Arxiu del Far de Tossa. Llibres de Servei i Llibres de Visites. Arxiu Municipal de Tossa (AMT). Llibres d'Actes de Plens. Arxiu Històric de Girona (AHG). Fons de l'Administració Perifèrica de l'Estat. Transports i Comunicacions. Archivo General del Ministerio de Fomento (Madrid). Expedients Personals. Arxiu Històric de la Ciutat de Girona (AHCG). Hemeroteca. *Diario de Gerona*. Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona (AHCB). Hemeroteca. *Día Gráfico, La Vanguardia*. Arxiu Municipal de Sant Feliu de Guíxols (AMSFG). Hemeroteca. *Ciutat Nova, El Programa*. Biblioteca Pública de Canet de Mar. Hemeroteca. *La Costa de Llevant*. Biblioteca Pública de Girona. Hemeroteca. *L'Autonomista*. Cambra de Comerç, Indústria i Navegació de Sant Feliu de Guíxols. Llibres d'Actes.

• faroners del Far de Tossa •

Nota: A continuació es fa una relació cronològica per la seva estada al far de Tossa dels diversos torrers de fars que hi han passat al llarg dels anys. En cursiva s'indica el període durant el qual han ocupat el càrrec. Sota el nom i cognoms hi ha el lloc i la data de naixement -i defunció si s'escau-, així com el nom del cònjuge i els fills del matrimoni. A continuació hi ha la professió paterna, l'any d'ingrés al cos de senyals marítims i la primera destinació que van tenir. Tot seguit, la destinació anterior a la seva arribada a Tossa i la posterior si s'escau, i el lloc i la data de jubilació. Finalment s'esmenta si la seva descendència manté alguna vinculació amb la vila.

9/10/1916 – 27/8/1917

Manuel Vaca López

*Ferrol, La Coruña 20/1/1861

+Deltebre, Tarragona 12/2/1926

Vidu de Clara March Fornells, natural de Palamós (Girona). No van tenir fills.

Fill de Subtinent de Carrabiners, va ingressar el 1898 i la seva primera destinació va ser el far de Torre Hércules, a La Coruña. Provenia del far de les illes Medes, de Torroella de Montgrí (Girona) i va marxar mitjançant permuta al far de Palamós (Girona). Va morir al far del Fangar, a Deltebre (Tarragona).

28/8/1917 - 28/10/1918

• *Pere Orfila Gomila* •

*Maó, Menorca 7/2/1882

+Sant Lluís, Menorca 21/4/1955

Casat amb N.

Fill d'empleat, va ingressar el 1911 i la seva primera destinació va ser el far de cap de Creus, de Cadaqués (Girona). Provenia de la llum sideral del port de Palamós, d'on va arribar per permuta amb l'anterior torrer i va marxar al far de Calafons, d'es Castell i les llums del port de Maó (Menorca, Illes Balears). Es va jubilar el 1952 al balisament del port de Maó, (Menorca, Illes Balears).

26/11/1918-26/11/1942 (el 24/6/1939 fou suspès de feina i el sou reduït al 50% fins a la resolució de l'expedient de depuració que se li havia obert, resol favorablement el 12/4/1940).

• *Magí Francisco Bosch* •

*Maó, Menorca 22/7/1878

+Tossa 27/11/1942

Casat amb Assumpció Cardona Mercadal, natural de Maó (Menorca). Filles: Antònia (1913), Paquita (1915), Assumpció (1918), Catalina (1920), Catalina (1922). Fill de sabater, va ingressar el 1903 i la seva primera destinació va ser el far del cap de Sant Sebastià, de Palafrugell (Girona). Provenia del far de punta s'Arenella, de Port de la Selva (Girona). Va morir a Tossa. Descendència vinculada a Tossa.

1/9/1939-12/4/1940 (interinament mentre era estudiant el procés de depuració obert a Magí Francisco Bosch).

• *Enric Pujol García* •

*Sant Carles de la Ràpita, Tarragona 30/7/1907

+Sant Carles de la Ràpita, Tarragona 30/1/1999

Casat amb Eloisa N. No van tenir fills.

Fill de comerciant, va ingressar el 1927 i la seva primera destinació va ser el far de Jandia, de Pájara (Fuerteventura, Illes Canàries). Provenia del far de Sant Sebastià, de Palafrugell, on va retornar quan va marxar de Tossa. Es va jubilar el 1977 a la suplència dels fars dependents del Grup de Ports Barcelona-Tarragona.

• faroners del Far de Tossa •

26/11/1942-30/11/1942, 1/6/1943-14/7/1943 (a la mort de Magí Francisco interinament alternant amb Leonardo Sánchez, fins a l'arribada d'Òscar Sbert), 1/1/1946-28/2/1946 (interinament entre la marxa d'Òscar Sbert i l'arribada d'Agustín Infante), 15/10/1948-3/2/1949 (a la mort d'Agustín Infante interinament fins al nomenament de Leonardo Sánchez)

• Antonio Ruiz Mayorga •

*Torrox, Màlaga 8/3/1899
+Sevilla 29/12/1984

Casat amb Paquita Soler, natural de Sant Feliu de Guíxols (Girona). Filla: Paquita Ruiz Soler.

Fill d'empleat, va ingressar el 1919, i la seva primera destinació va ser el far de l'illa d'Alegranza (Illes Canàries). Provenia de la suplència de Girona. Es va jubilar el 1969 a la suplència de Sevilla.

1/3/1946-14/10/1948

• Agustín Infante Lozano •

*Casares, Màlaga 16/3/1883
+Tossa 14/10/1948

Vidu de Gloria Obregón Lombilla, natural de Santander. Filla: María Infante Obregón (1914).

Fill de farmacèutic, va ingressar el 1908 i la seva primera destinació va ser el far de Cabo Mayor, de Santander (Cantabria). Provenia del far de Cala Nans, de Cadaqués (Girona). Va morir a Tossa. Descendència resident a Tossa.

15/7/1943-31/12/1945

• Óscar Sbert Moll •

*Maó, Menorca 11/8/1910
+Barcelona 6/11/2002

Casat amb Jovita Lozano Seguí, natural d'es Castell/Villacarlos (Menorca). Fills: Luz Sbert Lozano (1934) i Óscar Sbert Lozano (1945).

Fill de sabater, va ingressar el 1933 i la seva primera destinació va ser el far de punta Teno, de Buenavista del Norte (Tenerife, Illes Canàries). Provenia del far de La Isleta, de Las Palmas de Gran Canaria (Gran Canaria, Illes Canàries). Va marxar a la suplència de Murcia. Es va jubilar el 1979 a la suplència de Barcelona.

1/12/1942-31/5/1943 (a la mort de Magí Francisco interinament alternant amb Antonio Ruiz, fins a l'arribada d'Òscar Sbert), 4/2/1949-31/12/1950

• Leonardo Sánchez Genil •

*Cádiz 3/2/1907

+Tarragona 5/10/1995

Casat amb Manuela Díaz Blanco, natural de Tortosa (Tarragona). Filla: Pilar Sánchez Díaz (1934).

Fill de jornaler, va ingressar el 1933 i la seva primera destinació va ser el far de les Illes Sisargas, de Malpica (La Coruña). Provenia del far de Sant Sebastià, de Palafrugell (Girona). Va marxar a la suplència de Tarragona. Es va jubilar el 1972 a Tarragona.

• faroners del Far de Tossa •

1/1/1951-31/1/1990

• Alberto Aguirre Martín •

*Castelló de la Plana, Castelló 23/11/1924

Casat amb Pepita Paronella Giralt, natural de la Vall de Santa Creu, d'el Port de la Selva (Girona). Filla: Maria Victoria Aguirre Paronella (1950).

Fill i nét de farer, va ingressar el 1943 i la seva primera destinació va ser el far de punta s'Arenella, d'el Port de la Selva (Girona). Provenia del far de Favaritx, de Maó (Menorca, Illes Balears). Es va jubilar a Tossa. Descendència resident a Tossa.

1/6/1990-14/7/1999

• Pablo Fernández Castaño •

*Herreruela de Oropesa, Toledo 6/12/1961

Casat amb Carmen Jiménez Santillana, natural de Lagartera (Toledo). Filla: Mónica Fernández Jiménez (1994).

Fill de "ganadero", va ingressar el 1986 i la seva primera destinació va ser el *Centro Técnico de Señales Marítimas* a Madrid, d'on provenia quan va arribar a Tossa. El 1990 va passar a l'empresa privada i va marxar de Tossa.

1/2/1990-31/5/1990, 15/7/1999-30/4/2002

• José María Serrano Franco •

*Madrid 22/12/1955

Casat amb M. Carmen Pérez Cesteros, natural de Madrid. Fills: Carlos Serrano Pérez (1981) i Irene Serrano Pérez (1984).

Fill de tècnic mecànic aeronàutic, va ingressar el 1979 i la seva primera destinació va ser el far de cap de Sant Antoni, de Xàbia (Alacant). Va compaginar el servei del far de Tossa amb el far de Sant Feliu de Guíxols, al qual havia quedat agregat i on avui continua.

1/5/2002

• Víctor Aguayo de Hoyos •

*Ronda, Màlaga 15/3/1959

Casat amb Olga Garrido Vilchez, natural de Melilla. Fill de comerciant, va ingressar el 1985 i la seva primera destinació va ser el far de Finisterre (La Coruña). Farer resident al far de Calella (Barcelona), que s'encarrega del far de Tossa, com a membre enquadrat a l'equip de l'Autoritat Portuària de Barcelona, que treballa a l'àrea operativa del litoral comprès entre Vilanova i la Geltrú i Tossa.

* Informació elaborada a partir de la consulta de l'Arxiu del Far de Tossa i dels expedients personals de "Torreros de Faros" del *Archivo General del Ministerio de Fomento*, i de la *Dirección General de Costes de Personal y Pensiones Públicas del Ministerio de Hacienda*, a Madrid.

• Vida quotidiana al far •

D'esquerra a dreta: Assumpció Cardona Mercadal, Antònia Francisco Cardona, Paquita Francisco Cardona, Assumpció Francisco Cardona, Catalina Francisco Cardona i Magí Francisco Bosch. 1922. Col·lecció Narcís Nabona Francisco.

Antònia Mercadal Tuduri, Assumpció, Antònia, i Paquita Francisco Cardona. 1925 aprox. Col·lecció Narcís Nabona Francisco.

Visites de familiars o companys de fars. 1925 aprox. Col·lecció Narcís Nabona Francisco.

• Vida quotidiana al far •

Dinar de família al jardí del far. 1927 aprox. Col·lecció Narcís Nabona Francisco.

D'esquerra a dreta: Catalina Francisco Cardona i Assumpció Francisco Cardona. 1941 Col·lecció Joaquim Soler Corominas.

Les gallines en temps de guerra eren un bé molt preuat. Magí Nabona Francisco i Antònia Francisco Cardona. Febrer 1937. Col·lecció Narcís Nabona Francisco.

D'esquerra a dreta: Catalina Francisco Cardona, Paquita Francisco Cardona i Assumpció Francisco Cardona. Setembre 1934. Col·lecció Narcís Nabona Francisco.

D'esquerra a dreta: Antònia i Paquita Francisco Cardona, Assumpció Cardona Mercadal, Catalina Francisco Cardona (a sota), Magí Francisco Bosch i Assumpció Francisco Cardona. 1930 aprox. Col·lecció Narcís Nabona Francisco.

• Vida cotidiana al far •

■ Mi abuelo era farmacéutico en Casares (Málaga) y teníamos familia en Estepona. Cuando mi padre iba montando caballo a Estepona siempre hacía un alto en el faro de Calaburras. A raíz de la amistad que entabló con el torrero que allí vivía, mi padre decidió ingresar en el Cuerpo de Faros. Su primer destino en el mes de enero de 1908 fue el faro de Cabo Mayor, en Santander. Mi familia se trasladó de las soleadas tierras del sur a los húmedos acantilados del Cantábrico. Por permuta con un compañero, a finales de año y hasta 1911 se trasladó al faro de Cabo de Higuer (Guipúzcoa). En el verano de 1911 regresó a Cabo Mayor y a principios de 1912 fue destinado al Faro de la Punta del Pescador (Santoña), donde permaneció hasta que en 1914 fue trasladado a la suplencia de Santander. Allí nació yo, en el Faro de la Magdalena, y me crié a los pies del Palacio Real del mismo nombre con el que la ciudad de S a n t a n d e r obsequió a S.M. el Rey Alfonso XIII en 1913. Para acceder al faro había que pasar los controles de Palacio, porque el

camino de acceso era el mismo. Me acuerdo perfectamente cuando los Reyes, Alfonso XIII y Victoria Eugenia, así como sus hijos, los Infantes, veraneaban en La Magdalena. En aquellos tiempos Santander era uno de los centros de veraneo más importantes de España, una ciudad con sus tranvías, sus comercios, muy activa y dinámica.

Mi madre enfermó y murió joven. En el faro quedé con mi padre, mi abuela materna, mi tía y mis primos Antonia y Pepe. Después de las penurias de la Guerra Civil, y con la salud de mi padre quebrantada, el médico nos recomendó un lugar seco. Y a la hora de solicitar el cambio nos indicaron el faro de Cala Nans en Cadaqués, por aquello

de la tramontana. ¡Y vaya tramontana que hacía en Cadaqués!. Allí llegamos en 1941. El cambio fue importante, pues pasamos de una ciudad como Santander a un pequeño pueblo de pescadores, aislado del mundo y con una única y tortuosa carretera de acceso. El faro estaba bastante deteriorado por lo que la Jefatura tenía un piso alquilado en el pueblo, donde vivimos durante cinco años. A mi recuerdo viene la luminosidad del pueblo, la belleza de sus calas, la dureza de la tierra batida por el viento, el espectáculo de las viñas al final del verano, y algunos amigos como la familia Costa: Montse que se casó con José Piqueras, durante años en la suplencia de Girona, y Eleuterio quien durante otros tantos estuvo en el Faro de Palamós. El pueblo era sin embargo muy aislado, y habiendo salido vacante el Faro de Tossa, más cercano a Girona y Barcelona, mi padre optó por solicitar el cambio de destino. A Tossa llegamos, con el autobús de línea de Girona, una tarde de primeros de marzo de 1946. Recuerdo que al llegar a Terra Negra, me sorprendí por la grandiosidad de aquel valle que se abría ante nosotros y descubrí que aunque Tossa tenía tres carreteras, también era un pueblo bastante aislado en aquel tiempo. Viene a mi memoria Rosa Codina que iba sentada a mi lado contándome algunas cosas sobre Tossa, hasta que el autobús nos dejó en la Plaza de España que es donde tenía la parada. Nos acompañaba Antonio Ruiz, que conocía bien Tossa por haber estado supliendo aquí bastantes años, y como sabía que hacía falta una buena limpieza en el faro, esa noche nos llevó a dormir a la pensión Delgado, detrás de la Iglesia. A la mañana siguiente, al subir al faro, descubrí la belleza de Vila Vella, el encanto de sus cuidados jardines y el agradable olor que desprendían los alhelies en flor.

María Infante Obregón. 1947. Colección María Infante Obregón.

El faro era pequeñito, pero acogedor, aunque no había baño en el interior, por lo que mi padre pronto solicitó uno. ¡Todavía recuerdo la expectación que levantó la subida de la bañera!. El lugar era, y sigue siendo, precioso. Recuerdo las habas y los garbanzos que encontramos sembrados en el huerto del faro, que hicieron nuestras delicias en unos tiempos de dura postguerra en los que

• Vida quotidiana al far •

todavía había las cartillas de racionamiento. Después de largo tiempo de no vivir en un faro, éste era nuestra nueva casa.

Rápidamente entablamos amistad con varias familias, a mi memoria viene la familia *Ditu* que vivían en Vila Vella y que se encargaban de recoger el correo del faro y otros abastecimientos, así como otras muchas personas, muchas de ellas ya desaparecidas. En el faro estuvimos poco tiempo, pues la enfermedad de mi padre se agravó y falleció el 14 de octubre de 1948. Mis primos y yo nos quedamos en Tossa, donde sigo hasta que Dios quiera.

** Transcripció realitzada per David Moré a partir de la conversa mantinguda amb María Infante Obregón.*

D'esquerra a dreta: María Infante Obregón, Lola Coris Mestres, Fernando Laparte Cerezo, Antonia Cuerno Obregón i Rosa Coris Mestres. 1947. Col·lecció María Infante Obregón.

María Infante Obregón. 1947. Col·lecció María Infante Obregón.

Dretes d'esquerra a dreta: María Infante Obregón i Isabel Coris Vilas. Assegudes d'esquerra a dreta: Rosa Coris Mestres, Lola Coris Mestres i Antonia Cuerno Obregón. 1947. Col·lecció Lola Coris Mestres.

• Vida quotidiana al far •

El meu pare, Òscar Sbert Moll, era maonès i torrer de fars, que així era com anomenaven el seu ofici en lloc del pompós "Técnico Mecánico de Señales Marítimas" que figurava a la seva bitlleta, on recordo que hi apareixia el gravat daurat del "Cuerpo", semblant al dels Enginyers de camins amb la corona de llorer i de fulles de roure, un pont damunt un canal amb aigua, creuat per una àncora de vaixell, però afegint-hi, sobre el pont, una torre de far amb uns raigs cap a la dreta i cap a l'esquerra. Així es manifestava la característica de senyalització que els era propi als torrers.

Les vicissituds de l'època el portaren a demanar la plaça del Far de Tossa, que li concediren, i així fou com els meus pares i la meva germana s'hi instal·laren, procedents de les Illes Canàries, on havien viscut des del 1933. Aquell any, els meus pares es casaren, a Maó, està clar, però passaren immediatament a ocupar el primer destí del meu pare, al Far de Punta Teno, a l'illa de Tenerife. Des del 1933 fins al 1943, i a partir del 1934 amb la meva germana, visqueren a diferents fars canaris, gairebé a totes les illes, i d'aquesta etapa canària n'he sentit contar moltes vivències i anècdotes, constituint una part entranyable i molt intensa de la nostra petita història familiar.

L'estada al Far de Tossa, tot i ésser de més curta durada, també va formar, i forma encara per a nosaltres, un plegat intensísim de records i sensacions que jo vaig viure molt parcialment, essent un nadó de mesos quan ens en anàrem.

D'esquerra a dreta: Jovita Lozano Seguí, Òscar Sbert Lozano, Luz Sbert Lozano, i Òscar Sbert Moll. Setembre 1945. Col·lecció Luz Sbert Lozano.

Però, sentint-los contar amb tanta intensitat i sentiment, aquests records han quedat dins la meva memòria com si fossin meus, viscuts. Cal dir que el meu pare era un gran conversador, i que tenia una gràcia especial per a transmetre les seves sensacions quan contava les coses. Doncs bé, penso que l'arribada a Tossa després de deu anys a Canàries deuria representar un canvi molt important per diverses raons, la proximitat a Maó, a Menorca, n'era una de les principals. Els meus avis paternals hi estigueren un temps, al far, tot i que també havien estat a Canàries a pesar de l'enorme distància que representava aleshores, i em deia el meu avi la sorpresa que representà per a ell trobar a dalt de la porta de les tavernes i llocs de venda de vi de Tossa una branca de pi igual que la que penjaven a la porta de la taverna del seu poble, Alaior, quan era petit.

dels menorquins no cal dir-ho, i la parla, amb el "salat" tan característic de la Costa Brava i tan pròxim al del dialecte maonès, ajudava molt a que s'hi trobessin com a casa. A Canàries, del meu avi, que tot just parlava castellà, que no pronunciava la "j" per exemple (en feia una "k"), en deien que parlava "peninsular cerrao", perquè no deuria ésser gens fàcil d'entendre!

A Tossa no, a Tossa s'entien molt bé i van fer moltes i fortes amistats, l'avi Ditu i la seva família en foren una de les més importants, partint del fet que ca l'avi *Ditu* era un punt de pas obligat en el camí cap al Far per la Vila Vella.

Eduard Ribas Andreu "Ditu" fent barcos. Octubre 1945. Foto Òscar Sbert Lozano. Col·lecció Luz Sbert Lozano.

L'avi feia models de barques, amb les seves veles i pals, i amb la tripulació també, figuretes de llenya que simbolitzaven tot el personal, així és que al meu pare el copsà descobrir un tripulant de mida exageradament més gran que els altres. "I aquest, avi, com és que és tan gran?", li preguntà. "Home, que no veus que n'és es patró!" li contestà, a veure si no com s'havia de representar la jerarquia?

D'una excursió a Llagostera el meu pare i un amic també maonès en tornaren ben admirats, i l'avi també n'estava quan sentia que havien vist unes faveres enormement grosses, amb unes faves descomunals, que a Menorca no es coneixien, però aviat descobrí l'error: "Allò eren garrofers, cony!". Com veiem, l'estància a Tossa va reportar unes experiències culturals molt significatives!...

Jo personalment de Tossa en guardo sobretot un document, que no m'explico com no s'ha despistat després de tants anys, i és la meva primera llibreta d'estalvi, de la Caixa Postal, on hi figura com a domicili el Far de Tossa de Mar, oberta el 6 d'agost de 1945, i que tenia un saldo de 2931'01 pessetes el 29 de juliol de 1969. Què se'n hauran fet?. Ara me'n hi en vaig...

Òscar Sbert Lozano

• Vida quotidiana al far •

L'oncle matern del torrer, Josep Moll Pons. Juliol 1943. Foto Òscar Sbert Moll. Col·lecció Luz Sbert Lozano.

Darrera d'esquerra a dreta: Òscar Sbert Moll, Luz Sbert Lozano, Carme Rovira (esposa de Pau Llopart), Eduard Ribas Andreu "Ditu", Joana Moreno (jove Enric Jovenich Boixaques) i Pau Llopart Colomé (estiuçant de Barcelona). Assegudes d'esquerra a dreta: Anna Marquès Carlos, Socors Ribas Tort i Leonor Golding (estiuçant). Agost 1943. Col·lecció Luz Sbert Lozano.

En temps de postguerra una cabra per tenir llet venia molt bé. Darrera Luz Sbert Lozano i davant Núria Gomila Pàmies. Juliol 1944. Foto Òscar Sbert Moll. Col·lecció Luz Sbert Lozano.

Els ceps que hi havia al far donaven raïms molt bons. A la foto Luz Sbert Lozano. 1944. Foto Òscar Sbert Moll. Col·lecció Luz Sbert Lozano.

Vicenta Nadal Sáez, de can *Metus* al passadís del far. 1944. Foto Òscar Sbert Moll. Col·lecció Luz Sbert Lozano.

• Vida quotidiana al far •

Estaba yo con plaza en el Faro de Favaritx (Maó, Menorca), que era el tercer destino oficial en mi profesión de Técnico Mecánico de Señales Marítimas, cuando en el BOE, pude ver la aparición del concurso anunciado para la provisión de la vacante como encargado del Faro de Tossa.

Antonio Aguirre Aguirre i Alberto Aguirre Martín. Pare i fill al servei dels Fars. Far de Peñíscola (Castelló). 1943. Col·lecció Alberto Aguirre Martín.

Aún habiendo estado desde 1942 a 1945 y en 1947 en el Alt Empordà, no tuve la oportunidad de conocer esta costa sur de Girona. Con los informes que pude obtener por las publicaciones oficiales del Ministerio de Obras Públicas; los detalles que pudo darme mi hermano Antonio, que hacía poco tiempo era el Técnico encargado del Faro de Sant Sebastià de Palafrugell; las notas dadas por un conocido residente en El Port de la Selva, que había estado destinado años atrás en Tossa como carabinero; los datos recopilados de Faristas suplentes de la Jefatura de Obras Públicas de Girona que habían suplido en este faro (como Antonio Ruiz Mayorga) y del compañero del Radiofaro de Mahón, Pedro Orfila, que estuvo destinado en Tossa en 1917 al inaugurarse el Faro; y las precisiones de un amigo de mi suegro, natural d'El Port de la Selva y vecino de Llagostera (una de cuyas hijas contrajo matrimonio con el hijo mayor de la carnicería entonces conocida como "can Marcelino"). Por todo este dossier de informes junto a la condición de estar Tossa en la misma provincia donde residía toda la familia de mi esposa, decidí pedir la plaza, y obtenerla por méritos profesionales y de antigüedad en el escalafón del Cuerpo.

Hay que tener presente que por aquel entonces (1950) todavía existían las "Cartillas de Racionamiento": ello indicaba la precariedad de abastecimiento, etc., y los emolumentos en pesetas para Faristas encargados de un Faro como el de Tossa, considerado de nivel corriente, sin sobreagregaciones, ni gratificaciones por aislamiento, sin personal subalterno, sin atención especial de radiofaros, sirenas, etc., era reducido el sueldo básico del Farista en el escalafón (su categoría o rango). Quizás estas consideraciones frenaron las aspiraciones de algún compañero con mayor categoría que la mía, tal vez, pero a mí no me arredró esta situación, ni la que podía encontrar en un pueblo pequeño, por aquellas fechas sin industrias ni comercios amplios que pudieran ofrecer oportunidades complementarias.

Però llegué con mi esposa y una hija que contaba poco más de un mes de edad,... y en esos momentos el rumbo de Tossa cambió bruscamente para bien, ya que el año anterior se había filmado la película "Pandora y el Holandés Errante", de proyección mundial, con lo que dado el resurgir del turismo europeo, se inició el boom de gentes desplazándose de un lugar a otro, dando con ello otro aspecto y condiciones a la vida de Tossa, que repercutieron en el Faro de Tossa de forma muy relevante.

Mi afición a la pintura, mis conocimientos relativos de francés e inglés, mi amor por la Naturaleza y mis sentimientos filosóficos abiertos a los cuatro vientos y todas las culturas, hicieron que mis ingresos monetarios se incrementaran, mis relaciones de aprecio y afinidad con personas de todo el mundo formaron un enjambre de amistades, y mis cuadritos al óleo o acrílicos reproduciendo fragmentos de la costa de Tossa, llenaron muchos huecos de pasillos y salitas de toda Europa occidental.

Alberto Aguirre Martín i Pepita Paronella Giralt amb turistes. 1960 aprox. Col·lecció Alberto Aguirre Martín.

El turismo del norte y urbano quería luz diáfana en las pinturas, captar la pureza de la costa salvaje sin contaminación, nada de claroscuros, grises de perspectivas, de sombras enturbiando lo principal, que para ellos era aquello que en su país no existía, y aquí lo sentían en sus pupilas: luz, autenticidad mediterránea en lugar virgen. Azules cobalto siempre en el cenit, sin mistificaciones,

• Vida quotidiana al far •

sólo reflejos y tonos. Cúmulos de alba, desplazándose lentos. Horizontes altos en el bastidor sin adivinar donde limitan. Un mar en paz desde el azul profundo al verde esmeralda de la cercanía y acantilados zambulléndose con dorados cárnicos en el mar, sólo roto por las espumas blancas de sus besos. De cataratas de granitos rosas y feldespatos de fuerte ortoclasa. Cumbres de alcornoques retorcidos como tirabuzones de pelo ensortijado, de verdes botella o cinabrio, con reflejos de luz después de un chubasco, y si cabe, entre el césped verde hierba del musgo, sentir el amarillo limón o gualba de unas retamas con perfume, o verdes brillantes de pinos anárquicos estirándose entre recodos del acantilado mirándose en el mar. Y en algún caso, poniendo en todo el lienzo, un tenue filtro de hálito de verde agua-marina en las mañanas serenas o un telo de sutil envoltura de lilarosa o amatista rcjizo si era atardecer.

Ese "todo" era el encanto de Tossa, visto desde el Faro en los años 1951 al 1980. Los turistas de entonces no tenían prisas, eran diferentes a los de ahora, que suelen ir siempre "estresados", como si no dispusieran de tiempo nunca, lo quieren mirar todo, sin ver nada. Luego vino la aglomeración, el apresuramiento general y ya fue otro capítulo distinto, hasta llegar a 1990, cuando al "bajar al llano" del bullicio y en el que todavía hoy en invierno puede uno disfrutar del sosiego, la tranquilidad del bosque tossense, y por las noches en calma y desde el paseo del mar, contemplar el saludo del faro dando vueltas sus destellos en el montículo oscurecido como una pirámide durmiendo tranquila en la noche mágica.

El Faro de Tossa fue durante 40 años para mi familia, aparte del trabajo profesional, el cobijo o refugio de mis dudas filosóficas, las obligaciones sociales con el pueblo que me acogió con agrado y cortesía, y el lugar privilegiado para intentar comprender la complejidad de la sociedad, desde un lugar con la Naturaleza a mi alrededor. fHasta siempre amigos tossenses!

Alberto Aguirre Martín

M. Victoria Aguirre Paronella. 1954. Col·lecció família Moré Aguirre.

Alberto Aguirre Martín, Pepita Paronella Giralt i M. Victoria Aguirre Paronella. Estiu 1951. Col·lecció família Moré Aguirre.

Celebració de Primera Comunió. D'esquerra a dreta: Enric Jovenich-Boixaques, Margarita Santané Torrent, Antonio Ribas Tort, Drets al fons: Esteve Paronella Cervera, M. Victoria Aguirre Paronella, Victoria Martín Ranz. De darrera a davant: Maria Giralt Pacreu, Pepita Paronella Giralt, Socsors Ribas Tort i Alberto Aguirre Martín. 25/5/1958. Col·lecció família Moré Aguirre.

Pepita Paronella Giralt i Alberto Aguirre Martín davant el Renault Ondine, el primer cotxe que hi va haver al Far de Tossa. 1965 aprox. Col·lecció família Moré Aguirre.

• Vida quotidiana al far •

Gran nevada del dia de Nadal de 1962. Pepita Paronella Giralt i M. Victoria Aguirre Paronella. Foto Alberto Aguirre Martín. Col·lecció família Moré Aguirre.

Alberto Aguirre Martín a la terrassa del far. 1985. Col·lecció Alberto Aguirre Martín.

Revetlla de Sant Joan. 23/6/1985. D'esquerra a dreta: Julia Alcalde Bota, Lola Moré Alcalde, Alberto Aguirre Martín, Cecilia Röth-Bulliard (estiuèjant suïssa), Pepita Paronella Giralt, Jaume Marquès Carlos, Julia Martínez López, David Moré Aguirre, M. Victoria Aguirre Paronella, i Joaquim Moré Alcalde. Foto Jaume Moré Alcalde. Col·lecció família Moré Aguirre.

D'esquerra a dreta: Esteve Paronella Cervera, David Moré Aguirre, Maria Giralt Pacreu. A la dreta es pot veure una de les columnes helicoidals fetes de rajol construïdes a inicis dels anys 1970 per a fer-hi una pèrgola mai acabada. 1986. Col·lecció família Moré Aguirre.

• Vida quotidiana al far •

Carmen Jiménez Santillana i Mónica Fernández Jiménez, al costat de l'òptica del far. 1998. Col·lecció família Fernández Jiménez.

Mónica Fernández Jiménez, Olga Sarabia Escuredo i Lara Carrasco Delafuente. 1999. Col·lecció família Fernández Jiménez.

Carmen Jiménez Santillana a l'hort del far. 1996. Col·lecció família Fernández Jiménez

• Visites al far de Tossa •

Tots els fars disposen d'uns llibres en els quals els visitants anoten algunes de les sensacions que la seva estada els ha produït. Per al cas de Tossa es disposa de dos llibres de visites, un per al període 1918-1952 i l'altre d'aleshores ençà. Un breu cop d'ull a aquests llibres permet adonar-nos del seu gran valor documental, en la mesura que són el testimoni no només del pas de molts tossencs pel far, sinó també dels estiuejants i dels turistes que amb aquesta signatura testimonien la seva estada a Tossa. És ben cert que no tots els qui han vingut a Tossa hi han signat, i també ho és que ningú ha d'esperar trobar-hi signatures de grans personatges de la nostra història contemporània. En aquest sentit, per no haver-hi no hi ha ni la signatura de cap dels protagonistes de *"Pandora y el Holandés Errante"*, ni de polítics com Manuel Azaña o Francesc Macià, que ens van visitar als anys 1930, ni tan sols la dels famosos artistes d'aquella època mitificada. El que hi podem trobar són signatures, no rellevants mediàticament, però sí històricament i sociològica, per la informació que aporten sobre professions i molt especialment sobre nacionalitats.

D'ençà de la seva inauguració, ens trobem amb la presència de nombrosos estrangers, i es detecta el pas de diplomàtics i professionals liberals de fora i d'aquí. La radiografia de la tipologia del turista de finals dels anys 1940 fins a finals dels anys 1960 és molt clara. Des de 1948 hi ha una important presència d'anglesos, i hi ha també molts suïssos i força suecs, que eren de fet tres països europeus amb baix impacte de la II Guerra Mundial. El pas de Hollywood per Tossa es deixa sentir i la presència de britànics esdevé massiva el 1951 (supremacia que perdurarà fins a les acaballes dels anys 1960), juntament amb la presència d'alguns americans. Fins i tot hi ha qui ho recorda: *"Shall not forget following in the steps of Pandora"* (*No oblidaré haver seguit les passes de Pandora*). A partir de 1953, en recuperar-se del conflicte bèl·lic, la segona nacionalitat amb major presència serà l'alemanya. Al llarg dels anys 1950 i 1960 també trobem francesos, canadencs, irlandesos, australians, belgues, holandesos o italians, i algun sud-africà, tailandès, indi o porto-riqueny.

A nivell local podem destacar la visita que els nens de Tossa feien al far el dia de la seva Comunió, gairebé ininterrompudament de 1928 a 1974, o algunes parelles

que hi anaven el dia del seu casament o poc temps abans o després. Francisco Casadevall, en *Colera*, pescador, hi va deixar la seva signatura el 25 de novembre de 1954, *"En el día de mi boda"*, com si anés a fer un vot per a la seva protecció. Joan Barber Garriga poc abans de casar-se amb Dolors Gallostra, el 17 de setembre de 1923, va escriure: *"Sempre m'he sentit fonament impressionat al contemplar desde aquest hermós far, tantes belleses reunides, però avui ho veig més hermós que mai, al venir-hi acompanyat per primera vegada, en la dona que serà ma companyera de tota la vida"*. El far fins i tot era un referent per a Jerónimo Fonalledas Garriga, de Puerto Rico i ascendència tossenca. El dia de Nadal de 1923 va escriure: *"Faro de Tossa, ¡jalá que tus destellos lleguen siempre hasta mí, para recordar la tierra de mis antepasados"*.

Alba sota el mirador del far amb un vaixell de vela llatina vorçant la costa. 1920 aprox. Col·lecció Alfons Arbussé Peracaula.

Alberto Aguirre Martín acompanyat dels senyors Mac Donalds, turistes anglesos. Juny 1951. Col·lecció Alberto Aguirre Martín.

Wilhem Krüss, farer del Far d'Helgoland, al Mar del Nord a Alemanya. 1985. Col·lecció Alberto Aguirre Martín.

• Visites al far de Tossa •

Hi havia persones que hi feien llargues dedicatòries, poemes, cançons, dibuixos, etc. Algunes d'aquestes dedicatòries són molt sentimentals i parlen per si mateixes del que el far despertava en algunes persones. En transcrivim una:

"La guerra me ha llevado por caminos mares y regiones, que en circunstancias normales nunca jamás hubiera visto ni conocido. He corrido durante cinco años en cumplimiento de un deber prescrito por una orden, y no siempre he visto el mundo con los ojos del soldado artillero, sino que con los del visitante feliz y asombrado por las maravillas que a su paso se les presenta. Ahora después de tan larga ausencia y en ocasión de venir a este faro, y por invitación de mi buen amigo y simpático torrero, hago referencias a mi pasado, para decir y hacer resaltar, que durante mis andanzas por esos mundos de Dios, no he presenciado maravilla sin igual, donde se excite mi fina sensibilidad artística, sino desde este faro el cual tantos servicios prestó a mis padres (q.e.p.d.) en la lucha con el mar, por el pan de la vida.

Volver de nuevo contemplar este panorama mi vida surge de nuevo por tener ante mis ojos los más bonito del mundo, mi pueblo natal y Mare Nostrum. Hcy día 1 de abril de 1944 Narciso Torrent Puigdemont".

Narciso Torrent Puigdemont a Villa Sarjurjo (actualment Al Hoceima -Alhucemas-, al Marroc), fent la mili al Regiment d'Artilleria de Muntanya número 23. 10/9/1942. Col·lecció família Moreno Torrent

D'altres signatures són de farers o personal relacionat amb els fars d'arreu del món, així com de familiars i amics dels torrers residents al far. Una de molt emotiva és la que

va escriure Narcís Nabona, gendre de Magí Francisco, l'endemà de la seva mort:

*"¡Oh Faro de Tossa!
¡Cuan imperecedero recuerdo
guardaré siempre de ti!
Pasé tu umbral por vez primera
para pedir la mano de
la hcy mi buena esposa...
después, algunas otras para
un corto gozar de tu excelsa belleza.*

*Lo pasé también con abatido
espíritu, en época de lucha y
de zozobra.*

*Tiempo más tarde, volví y
contemplé con amargura tu
jardín donde mi hijo gozó
en vida en él jugando.*

*Y lo paso hcy, quizás por
vez postrera, para llevar
a su última morada
tu fiel torrero a la par que
amante esposo y cjemplar padre.*

Nabona. 28 de Noviembre de 1942".

Magí Nabona Francisco, el fill mort al qual s'al·ludeix en el poema. Febrer 1937. Col·lecció Narcís Nabona Francisco.

Els llibres són una autèntica *Torre de Babel*. Hom hi pot trobar des de dedicatòries en xinès, japonès i àrab ja als anys 1920, a moltíssimes en anglès, alemany i francès, i d'altres en italià, suec o hongarès. El català i el castellà també hi són presents indistintament, fins i tot en dates de minorització lingüística, com als anys 1940.

• Visites al far de Tossa •

Carme Feliu Garriga a la porta del far. 29/6/1936. Col·lecció Carme Feliu Garriga.

Assumpta Magaldi Calderaro, Franca Magaldi Calderaro i Pina Magaldi Calderaro. 1935. Col·lecció Assumpta Magaldi Calderaro.

Alberto Aguirre amb una turista anglesa contenta per la "cabra" que es va menjar al far. 1955 aprox. Col·lecció Alberto Aguirre.

LIGHTHOUSE LINGUIST

To the Editor of The Daily Telegraph
 Sir—The Spaniard in charge of the Lighthouse at Tossa de Mar, Costa Brava, Spain, speaks fluent English entirely instructed by the B.B.C. He is sufficiently fluent in the English language to be able to explain in it the working of the light.

Among a number of modern Spanish paintings in the little room below is a picture in oils of our Queen wearing the Crown. The likeness was not good but one could easily recognise who it was intended to portray.

This appreciation of one's Queen and country is very pleasant to find in a small Spanish fishing village.

Yours faithfully
 IRENE DOWLING.
 London, S.W.7.

Tues. 6. Oct.

ENGLISH BY RADIO

To the Editor of The Daily Telegraph
 Sir—In a letter Mrs. Irene Dowling states that she had found a Spanish lighthouse keeper who claimed to have learnt his fluent English entirely from the B.B.C. Your correspondent goes on to tell how she saw a painting in oils of the Queen and remarks how pleasant it was to find "one's Queen and country" so appreciated.

Although she does not herself connect the two facts, it is quite remarkable how tens of thousands of the listeners to these lessons from all parts of the world become our firm friends. This is well illustrated by the number of tributes we receive on occasions like the death of King George VI and the Coronation.

The B.B.C.'s lessons are heard in all parts of the non-English-speaking world. They are graded to suit the listeners' needs and are explained in all the major world languages and in many of the minor ones. Many of the lessons contain conversations between members of an English family who discuss events in their lives, and through them we try to give a fair picture of life here.

Yours sincerely,
 S. P. STEVENS,
 English by Radio Manager,
 B.B.C., Bush House, W.C.2.

Thurs. 8 Oct.

LIGHTHOUSE LINGUIST

To the Editor of The Daily Telegraph
 Sir—Mrs. Irene Dowling, who wrote about the English-speaking lighthouse keeper at Tossa de Mar, omitted to mention that he also has a good command of French, Italian and German.

The paintings she admired were the work of the keeper's brother, who is in charge of the much larger lighthouse at Cabo San Sebastian.

I was particularly impressed by the fact that shopkeepers and hotel-keepers of Tossa took English lessons during the winter months in order to assist English visitors.

The Spanish people were all very kindly disposed towards us, and who can blame them? Their normal holiday season in July and August now extends from June to September, due to the influx of English visitors who insist on tipping and paying higher prices than they need do.

Yours faithfully,
 New Malden. EDITH PARIS.

Fri. 9 Oct.

Cartes al director publicades el 6, 8 i 9 d'octubre de 1954 a "The Daily Telegraph" escrits per turistes anglesos que manifestaven la grata impressió que els havia causat la visita al far de Tossa i la conversa amb el farer. Col·lecció Alberto Aguirre.

• Curiositats •

Nevada Gener 1987. Foto Jaume Moré Alcalde. Col·lecció família Moré Aguirre.

Un dels aspectes característics actuals del far i del camí d'accés són els pins que hi ha. Si es mira una fotografia del temps en que fou construït, es veurà que no n'hi havia cap. L'origen d'aquests pins està en la Festa de l'Àrbre del 24 de gener de 1921, promoguda pel regidor i futur alcalde Francesc de Paula Aromir Badosa, en el marc de la seva política de recuperació de Vila Vella. Els nens i nenes d'aquell temps foren els encarregats d'aquella plantada, testimoni de la qual sobreviuen avui gairebé tant pocs pins com nens supervivents queden.

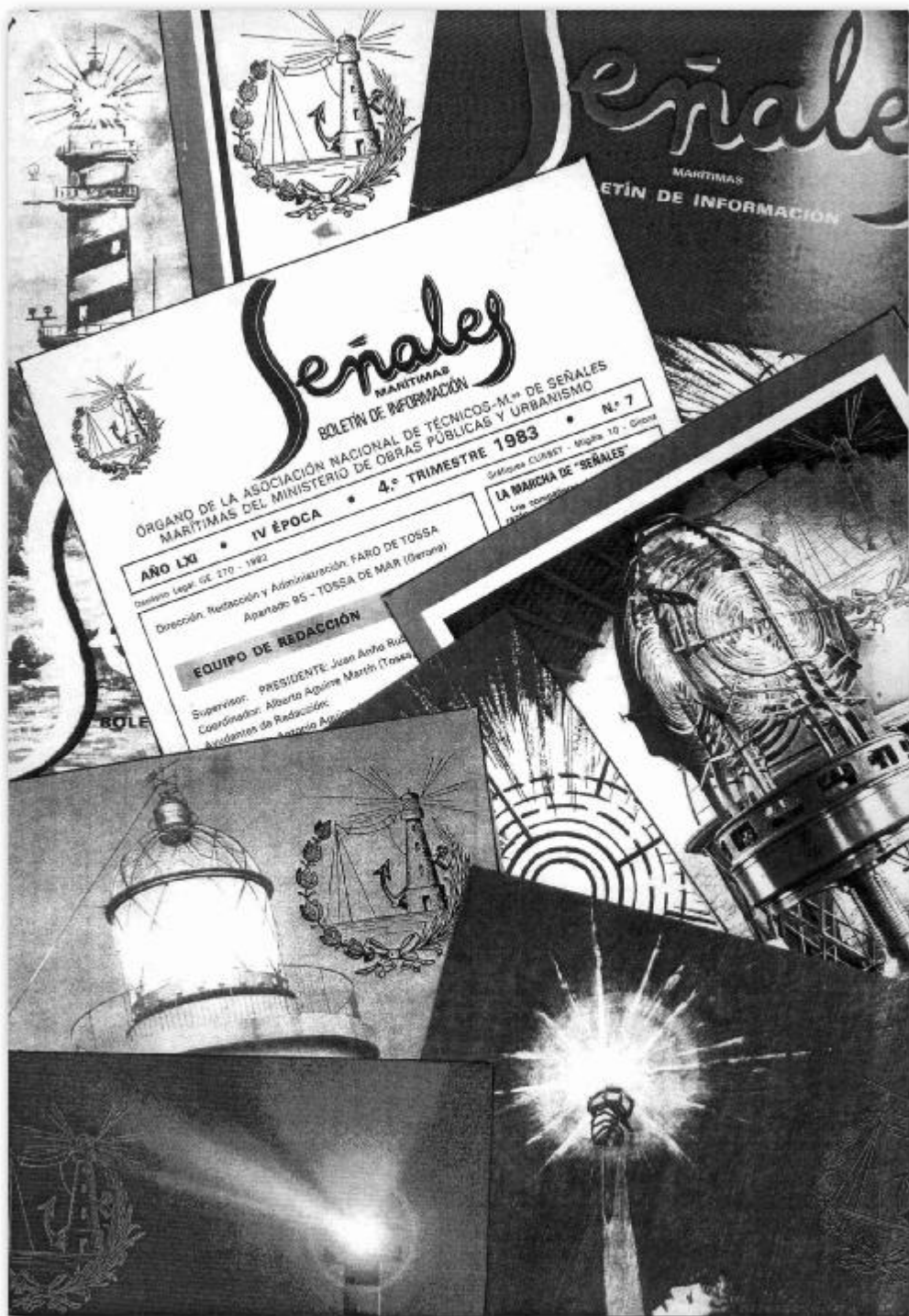
4 - TOSSA - Costa Brava

VISTA GENERAL

L. Roisin. Fotógraf.

En primer terme la carretera d'accés al far amb els pins que avui tan caracteritzen el cap de Tossa acabats de plantar. 1925 aprox. Foto Lucien Roisin Besnard. Col·lecció Mara Tenedor Galera.

• Curiositats •

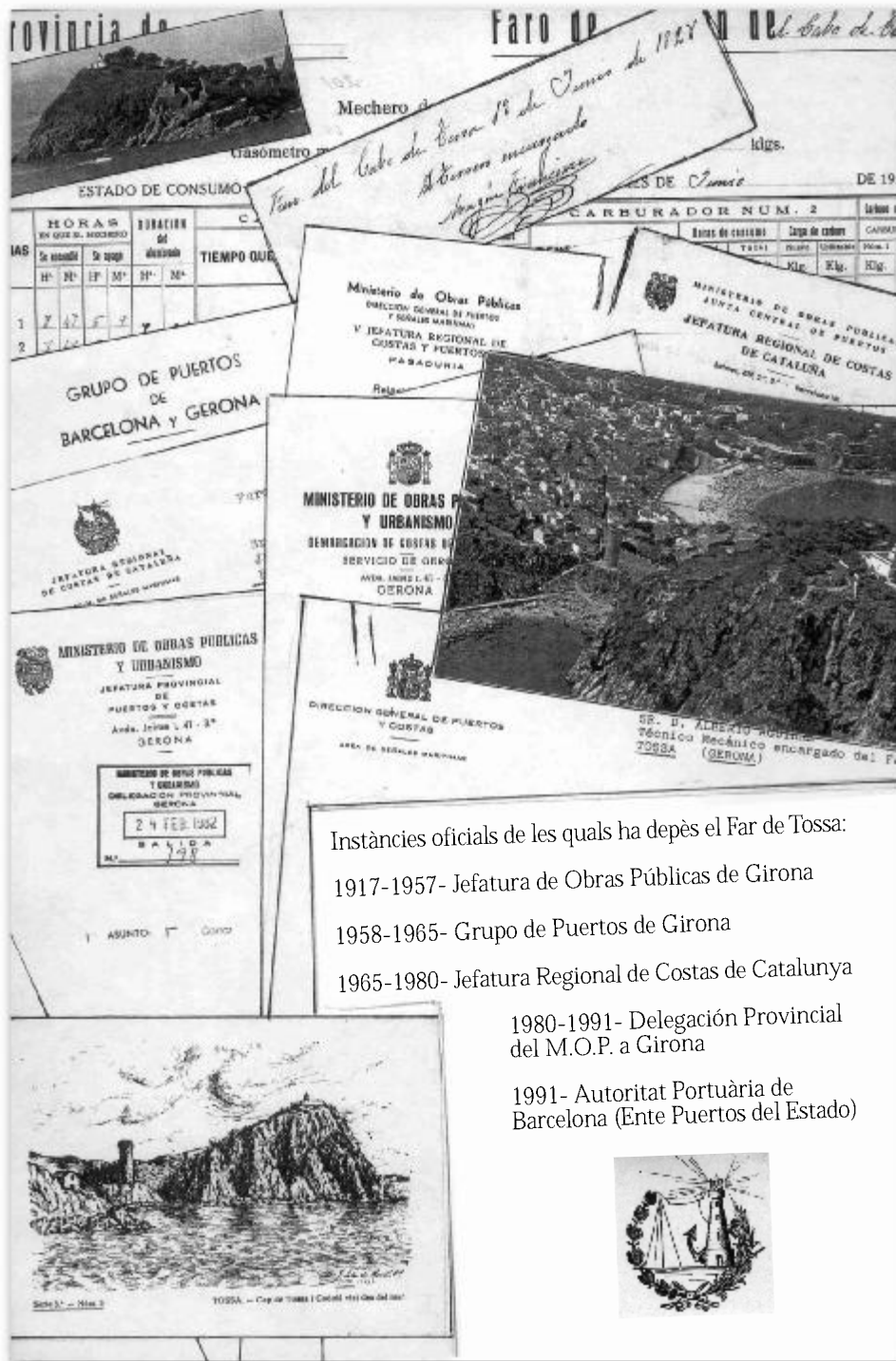
Fotomuntatge amb diversos números de la revista *Señales*. Aquesta publicació trimestral d'abast estatal i difusió internacional va ser editada des del Far de Tossa en la seva quarta època, entre el segon trimestre de 1982 i el primer trimestre de 1985, amb un total de 12 números.

• Curiositats •

Correspondència diversa rebuda des de diversos punts del món, en relació a la distribució de la revista *Señales*, i altres afers relacionats amb els senyals marítims.

• Curiositats •

Instàncies oficials de les quals ha depès el Far de Tossa:

1917-1957- Jefatura de Obras Públicas de Girona

1958-1965- Grupo de Puertos de Girona

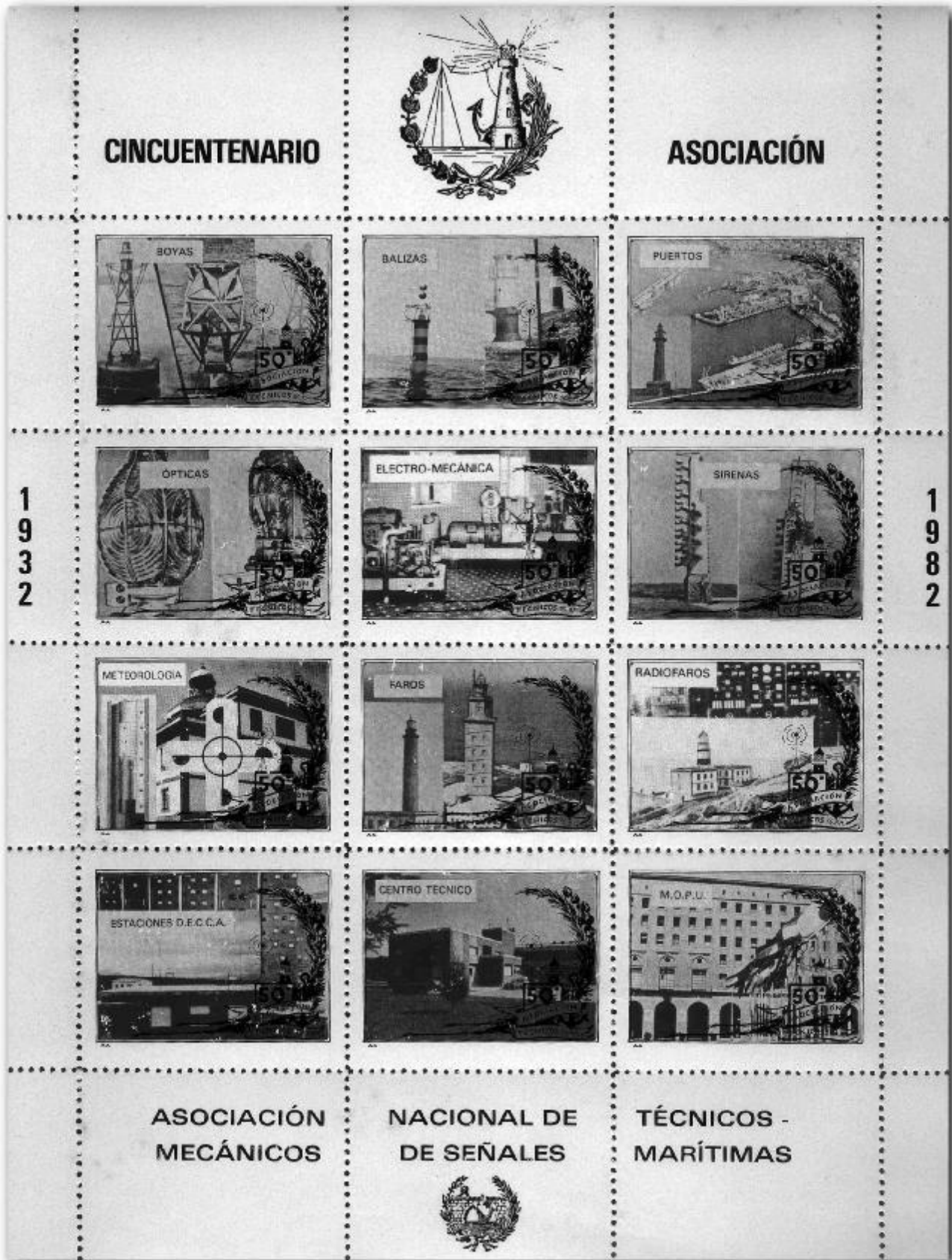
1965-1980- Jefatura Regional de Costas de Catalunya

1980-1991- Delegación Provincial del M.O.P. a Girona

1991- Autoritat Portuària de Barcelona (Ente Puertos del Estado)

• Curiositats •

Per celebrar el 50è aniversari de la *Asociación Nacional de Técnicos Mecánicos de Señales Marítimas* el 1982 es va dissenyar i editar des del Far de Tossa aquest fulletó amb vinyetes en format de segells.

• El futur del far: el “Centre d’Interpretació dels fars de la Mediterrània” •

“...A Tossa convé pujar al Far, admirar el magnífic panorama de la mar des del mirador construït al seu darrera...” Aquesta és la recomanació que ens fa Josep Pla a la seva obra *Tres Guies*. Pla ens convida a gaudir de la bellesa indiscutible del paisatge que es contempla des del mirador de la farola, nom pel qual es coneix a Tossa, el far.

Els fars són emblemàtics, i tant interessants com per haver esdevingut una ciència: la “farologia”, el món dels senyals lluminosos per a la navegació. Homer a l’*Odissea*, ja ens parla de senyals de foc per guiar als mariners; els primers fars foren construïts pels grecs als s. V i VI a. de C., per senyalitzar l’entrada al Pireu; el far més famós de l’Antiguitat, el far d’Alexandria obra de Sostrat de Cnido, va ser erigit entre el 299 i el 288 a de C. a l’illa de Pharos, nom pel qual es coneixeran posteriorment els fars; vers el 290 a de C. es construï un far de forma humana a l’entrada del port de Rodas; en època romana es generalitzà la construcció dels fars al Mare Nostrum: Centumcellae, Ostia, Ravenna, Puteoli, Leptis Magna, Dubris (Dover), són alguns dels indrets on s’erigiren els fars més importants. Com es pot observar amb aquesta brevíssima pinzellada, el món dels fars té una història pròpia, digna de ser tinguda en consideració.

Arran de l’automatització dels fars, ja no ha estat necessària la presència permanent del faroner. L’Autoritat Portuària de Barcelona, organisme del qual depèn el nostre far, en representació del *Ente Puertos del Estado*, plantejà la concessió de determinats espais dels fars a les viles que li volguessin donar un ús específic sempre vinculat a la cultura o la natura i estretament subjectat a un protocol d’usos i sobretot, sense ànim de lucre. La proposta plantejada d’ubicar-hi el “Centre d’Interpretació dels Fars de la Mediterrània” respon al fet de plantejar-nos el nou ús que li podem donar a un equipament emblemàtic del nostre territori i de la costa mediterrània en general: el far.

La proposta respon als següents paràmetres:

- La filosofia a l’entorn de la que pivota el centre, és la de posar en valor i dinamitzar un element patrimonial que té interès per si mateix, és a dir, per la seva pròpia història com a element actiu del patrimoni marítim.

- El far de Tossa té importància tant pel continent en si mateix, la seva construcció arquitectònica, com pel món que representa, el de la senyalització marítima, la diversa tipologia dels fars de la Mediterrània, i la mitificada vida dels faroners.

A més a més, el cas del far de Tossa el fa excepcional en alguns aspectes que a continuació es detallen:

1.- Es troba situat al cim de Mont Guardí, com a culminació del recinte emmurallat de Vila Vella, l’indret de més afluença de visitants de Tossa.

2.- És l’únic equipament cultural d’aquestes característiques a Catalunya, cosa que el converteix en un pol d’atracció indiscutible.

3.- La simbologia inherent al far. Les connotacions simbòliques inherents als fars, els converteixen en llocs enigmàtics que desperten la curiositat de tothom. La riquesa del far com a element simbòlic ens permet articular múltiples discursos que òbviament enriquiran la nostra oferta cultural, pedagògica i turística.

4.- La necessitat de tenir un equipament que doni una pinzellada sobre el patrimoni marítim de Tossa.

5.- La necessitat d’articular propostes culturals de qualitat que ens permeti millorar l’oferta cultural i turística de la vila.

6.- La proposta de creació d’un equipament diferenciador i únic, ja que no existeix cap altre equipament d’aquestes característiques ni a Catalunya ni a l’Estat Espanyol.

7.- La capitalitat de Tossa de Mar com a seu d’aquest projecte.

8.- La necessitat de poder comptar amb un recurs turístic de qualitat degut a que el turisme és la nostra font d’ingressos.

9.- La idoneïtat del moment. En un moment en què els espais del far es destinen a nous usos, ens trobem que no n’hi ha cap que expliqui el món dels fars, i la seva importància per a la vida marítima.

Independentment de tot això, a Tossa ja fa un parell d’anys que s’utilitzen les instal·lacions del far per fer-hi els Festivals Internacionals de Música de Tossa, i els sopars de la Festa Major d’Estiu, ambdues activitats amb un èxit de públic notable.

A tothom li agrada visitar-lo, els fars encara ara, tenen un halo totèmic, un deix romàntic que sovint no s’ajusta amb la realitat, però que a tots ens ha encuriat, per l’encant de la solitud, pel tros de blau que s’hi albira i en el nostre cas concret de ser punt culminant d’un dels recintes medievals més imponents de la Costa Brava. A Tossa tenim la sort de no haver de buscar el far, a Tossa, el far te’l trobes.

Rosa M. Sureda i Solà
AODL
Tècnic de Patrimoni Cultural

- *El futur del far: el “ Centre d’ Interpretació dels fars de la Mediterrània ”* •

VII Festival Internacional de Música de Tossa de Mar. L'edició de l'any 2000 va ser la primera en què el Festival es va celebrar el Far. "Semblanza Mexicana" concert de "mariachis" el 10/8/2000. Foto Carme Tenedor Sallés (AMT).

Penya-segats de sota es Cars amb el cap de Tossa i el far al fons. 1955 aprox.
Foto Manel Fàbregas Pereferer. Col·lecció Angel Gago Juan.

• PASSAT, PRESENT I FUTUR. TOSSA 1917 - 2003 •

Vista aèria del cap de Tossa i del nucli urbà. 1920 aprox. Col·lecció Jaume Moré Alcalde. [És la foto de portada]

Vista aèria del cap de Tossa i del nucli urbà. 2000 aprox. Foto Joan Cebollero. Col·lecció postals AMT.

...?!

AJUNTAMENT DE TOSSA DE MAR
Arxiu Municipal - Dep. de Festes i Tradicions